Эхэ hайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-hээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1992 ИЮЛЬ 11
Зунай hүүл hарын 12
СУББОТО
гарагай 7
№ 133 (18492)
сэн 6 мүн

Үглөөдэр—Загаhашанай үдэр

Үглөөдэрэй шухала асуудал

ЭЭЕЭ ДААГААД ХҮДЭЛХЭ ГАРГАГҮЙБДИ

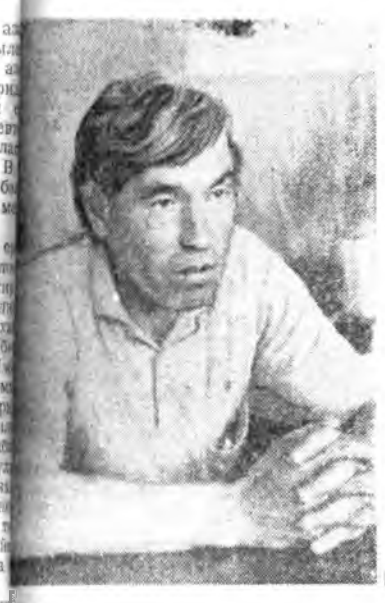

...нгүүдые hула табижа, дэлгүүрэй ...ссаануудта шэлжэн орожо эхилhэн ...ойно загаhа бүйлуулдаг промышленностин байдал доройто-доройтоhоор, ...а туйлдаа хүрөө гэхэдэ, алдуу болгүй. Нүүр соорэмүүдтэ олзоборилгоо загаhа бүйлуулдаг заводуудай ...укци үйлэдэбэрилхэдөө хэhэн гарьень урдань гүрэн тэхэрюулдэг байгэмэ. Юуб гэхэдэ, гүрэнэй тогтоосэнгээр продукцияа худалдадаг байошуу. Харин байгша оной эхинhээ үүдэй hула табигдахада түүхэй эд, ...набарнин материалнууд 30-haa 1000 ...ин үнэтэй болоо. Заводоо ашаглажа ...ын тула, хэр үнэтэйшье hаань, эдэ ...ые худалдажа абаха баатай болоно...

...ехыень хэлэхэдэ, зарим предприятиполистнууд продукцияа хэтэрмэ ехэ ...йгеор худалдана. Материалнуудые ...жэ абахадаа, продукциингаа үнэ сэн ...элүүлэнгүй байхын аргагүй. Дунда ...эр 8—12 дахин үнэтэй болгогдоо. ...килограмм ялаагана барижа, дабада өөрынь сэн 14 түхэригтэ ...нэ. Энэндэ элдэб эсын налогуудые ...хэдэ, хорёод түхэриг болоно. саа... магазинууд худалдаа наймаанай ...цент тэрээн дээрэнь үшөө нэмэлсэнэ. ...м үнэтэй загаhа зоной багаар абаь ойлгосотой. Тиин энэ загаhа өө... сэнhээ үнэгүйгөөр худалдажа, гар...а ороно ха юмбибди. Иматтал омоли ...далдажа, хэhэн гаргашануудаа тэхэ...улээд, үйлэдбэриеэ хүгжөөхэ олзо...о абтанагүй. Гэхэ зуура бага, ехэ ...о оршо предприяти абаа гү—хамаа...а абтана.

Ма... Нижнеангарскын загаhанай за...ой продукци худалдаа наймаанда ха...агдаг...ди, ехэнхинень Улаан-Удэ эль... гэжэ Хойто-Байгалай районой ...бидэнние гэмнэдэг байhан гээ... Үнэ... дээрээ үйлэдэбэрилhэн бүхы ...одукцингаа хахаhаа ехэнхине район...оо худалдадаг hэмдэг. Үнэрэгшэ...

...жэлдэ омоли hайнаар олзоборилжо, сонгогоо, дабhалаа, хатаагаа бэлэйбди. Гадна Помгон далайда амидардаг загаhа ехээр абажа буйлуулагдаад, худалдагдаhан байха. Эдэ бүгэдэ продукци тиихэ үсда ехэ гүнсэтэйгээр худалдагдаhан юм. Харин байгша ондо районой ажалнууд орондоол 25—30 тонно продукци худалдажа абаа. Загаhан хадаа түргэн гутадаг эдеэ хоолой зүйл мүн. Тиимэhээ тэрэниие түргэнөөр худалдаха хэрэгтэй.

Зон манай продукци абанагүй гээд, загаhа багаар олзоборилхо ёногүйбди. Гүрэн хэды шэнээн загаhа бариха гэhэн лимит тогтоодог. Жэл бүри 600—800 тонно загаhа бариха даабари үгэдэг юм. Энэмнай эрдэмтэдэй заабаринн ёноор, загаhанай тоо үсөөрүүлхэгүйгөөр бариха хэмжээн болоно ха юм. Гэбэшье hүүлэй үедэ манай завод, колхозуудай хажуугаар хүн зон өөhэдөө дутуугүй ехээр баридаг болоо. Тэдэниие хизаарлаагүй hаа, загаhан үсөөржэ эхилхэ гэжэ тэмдэглэмээр. Браконьернүүд шолдоороддожо, хорюултай аргаар загаhа барина. Энэнь...он ехэ хойшолонтой. Тэдэнэртэй эрид шууд тэмсэхэ хэмжээнүүдые абажа, дары бэелүүлхэ шухала.

Заводой хүшэр хүндэ байдалда ороходо, эндэ бага предприяти, кооперативуудые байгуулха дурадхал ородог болонхой. Теэд тэдэнэр заводтой адли загаhа ехээр олзоборилжо, эды зэргэ продукци гаргажа шадахагүй. Энээнэй хойшолон ямар байхаб гэхэдэ, бага предприяти, кооперативууд загаhа багаар олзоборилоод, мүнөөнэйхиhөө ехэ үнэтэйгөөр тэрэнээ худалдаха.

Нимэ хүндэ байдалда ороходоо эндэ ажаллаха зоной тоо үсөөрүүлэгдээ ёнотой гэжэ уншагша hанажа болохо. 1986 ондо, эндэ директорээр худэлхэеэ ерэхэдэм, 200 шахуу хүн ажалладаг байhан юм. Тэдэнэр жэлэй туршада 700 тонно продукци гаргадаг байгаа. Харин үнгэрэгшэ жэлдэ 950 тонно продукци 150 хүн буйлуулаа hэн. Үнгэрhэн табан жэлэй туршада 30 гаран гэр ашаглалгада оруулагдаа. Мүн социальна бусад объектнүүд баригдаhан гээшэ. Харин байгша ондо нэгэшье гэрэй hуурн табиха мүнгэн олдоогүй. Хүүгэдэй сад-ясли ашаглажа байха мүнгэгүй болоходоо, нютагай засагай зургаанда дамжуулан үгөөбди.

Саашадаа завод яагаад хүгжэхэ болоно гээшэб? Хажуу тээhээ түhаламжа абаагүй hаа, хүгжэжэ шадахагүй байhаниинь эли. «Байкалрыбпром» нэгдэл заводуудтайгаа адли орео хүндэ байдалда ороод, түhаламжа үзүүлжэ шадахагүй байна. Тиимэhээ баян фирмэ, предприятида ошожо, бидэниие абыт гэжэ гуйха болонобди. Манай Хойто-Байгалай райондо баян предприятинууд бии юм. Байгал-Амарай түмэр замай Северобайкальскын отделени тэдэнэрэй тоодо ороно. «Эстония», «Тыйский» совхозуудтус отделениин мэдэлэй болонхой. Отделени бидэндэ хуули ёното июурай эрхэ үлөөжэ, өөhэдтөө абахаар бэлэн. Эндэ бэе бэеынгээ аша түhа хараhамнай ойлгосотон. Северобайкальскын отделени материально-техническэ талаар хүсэ шадалтай предприяти юм. Заводые hэльбэн шэнэлхэ, зэбсэгжүүлхэ хэрэгтэй мүнгэ зөөри хэмжээн соо hомолхо аргатай. Манай продукци рефрижератерта ашажа ороной алишье иютаг абаашажа үгэхэ байна. Мүн омоли олзоборилгын үедэ заводто хүнүүдэй дуталдахада, зоние эльгээжэ байха жэшээтэй. Саашадаа үнэ сэнгүүдэй улам дээшэлүүлэгдэбэл, бидэнэрэй гаргашын ехэ болохо байhаниинь эли. Түмэр замай отделени энэ бүхы гаргашануудые өөр дээрээ даажа абахаар бэлэн байна. Манай заводые өөhэдынгөө мэдэлдэ абахадаа тэдэнэр худэлмэришэдөө эдеэ хоолой продукциар түхэреэн жэлэй туршада хангаха байна ха юм. Далайн загаhа худалдажа абаад, заводто асаржа буйлуулха аргатай болохо. Заводой үйлэдбэрилгын хүсэ шадалай ехэ hэн тула продукци ехээр буйлуулжа, тэрэниие ондоо тээ үнэтэйгөөр наймаалжа, олзо оршо абаха жэшээтэй. Нигэжэ хамжан худэлхэдэ, бэе бэедэмнай аша түhатай байха бшуу.

Ю. БЕЛЬСКИЙ,
Нижнеангарскын загаhанай заводой директор.

Монголой арадай хубисхалай 71 жэлэй,

Чингис хаанай түрэhөөр 830 жэлэй ойнуудта

БАЯР ЁhОЛОЛОЙ УУЛЗАЛГА

Буряад Республикын түбтэ байгуулагдаhан Монгол ороной консульство Монголой арадай хубисхалай болоhоор 71, мүн Монгол нэгдэмэл гүрэн түрые анхан байгуулагша Чингис хаанай түрэhөөр 830 жэлэй ойн баярта зорюулжа, Буряадай олонинтын түлөөлэгшэдтэй баяр ёнололой уулзалга эмхидхэбэ.

— Эдэ үдэрнүүдтэ манай Монгол улас хоёр ехэ ойн баяр тэмдэглэжэ байна. Түрэмнай хубилган шэнэдхэлгын замда яhала ехэ амжалта туйлажа, арад зонойнгоо ажана hуудал зохёожо байна гээд үрмашан харанабди. Аха дүү Буряад орондо манай консульствын нээгдэhээр жэл үлүүтэй боложо байна. Энэ хугасаа соо Монгол, Буряад хоёр талын харилсаануудурда урдыихиhаа нилээд үргэдөө, саашадаашье энэ ажал ябуулгаяа аха дүү арадуудай эбтэй эетэй ёhоор харилсан туhалалсажа хүгжөөхэбди, сагай бэрхэшээлтэй үеые дабаха арга боломжонуудые шэлэхэбди, — гэжэ Улаан-Үдэдахи Монгол ороной Генеральна консул Даржаагнин Улзийсайхан баяр ёнололой уулзалга дээрэ онсолон тэмдэглээ.

— Хүндэтэ Генеральна консул, эдэ ойн баярай үдэрнүүдтэ Танаар дамжуулан аха дүү монгол улластаа буряад арадhаа, тэрэнэй засаг түрын умэнэhөө ехэ халуун амаршалга хүргэжэ, hайн hайханине хүсэнэбди,—гэжэ Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ.—Аха дүү арадууднай угайнгаа ёhо заншалнуудые hэргээжэ, соёл болбосоролоо, ажаhуудалаа хүгжөөхын тулада ами нэгэн оролдохо, эрмэлзэхэ жэшээтэй. Энэ талаар Буряад орондо байгуулагдаhан консульствын ажал ябуулгада али бүхы амжалта хүсэнэбди,—гэжэ нүхэр В. Б. Саганов хэлээ.

Уулзалга дээрэ Буряад Республикын Верховно Советэй Түрүүлэгшын орлогшо Р. Б. Гармаев, аха дүү Хальмагай Республикын министр Б. Г. Сангадиев, Хальмагай арадай уран зурааша Цэбэг болон бусад олон нүхэд амаршалгын үгэнүүдые хэлэжэ, саашадаа монгол туургата арадуудай эбтэй эетэй аха дүү ёhоной харилсаануудаа үргэдхэн байхые хүсэбэ.

Баяр ёнололой уулзалгын түгэсхэлдэ үгтэhэн концертдэ ороной арадай дуушад Д. Ц. Дашиев, Г. Б. Шойдагбаева, Россин габьяата артист В. Б. Бальжинимаев болон бусад бэлигтэн хабаадалсаа.

Б. НАМДАКОВ.

БАКУЛА РИМБҮҮШЭ БУРЯАД ОРОНДО

Арбан дүрбэдүгээр Далайламын дүтын хүнүүдэй нэгэн, дэлхэй дээрэ мэдэжэ болоhон Гандитанай бүлын хэдэн гэшүүдэй сэдьхэл бодолойнь боди мүртэ оролгын талаар багша, Энэдхэгhээ Монгол орондо байдаг элшэн сайд Кушок Бакула Римбүүшэ хэдэн үдэрэй туршада Буряад орондомнай айлшалба. Үндэр түрэлтэ айлшан Республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ В. Б. Сагановтай уулзажа хөөрэлдэбэ. Буряад арадай сэдьхэл бодолой талаар hэргэжэ байhыень би анхаралтайгаар ажагладагби, мүн энэ ябадалай улам хүгжэхын тула өөрынгөө талаhаа бүри ехэ оролдолго гаргахаб гэжэ Кушок Бакула мэдүүлээ.

Бусад тушаалнуудайнгаа хажуугаар Азиин буддистнуудай энхэ тайбанай бага хуралай президентын уялга дүүргэдэг Римбүүшэ багша Ивалгын дасанда болоhон Майдариин хуралда хабаадаа. Ерэдүйн Будда—Майдари Бурханай мүргэлдэ ерэhэн олон мянгаад hүзэгтэн hанаhан хэрэгээ бүтээжэ, үндэр түрэлтэ ламын адиста хүртөө.

Тэрэшэлэн Бакула Римбүүшэ Усть-Ордын Буряадай автономито округто дасан арамнайлгын баяр ёнололдо ошоhон байна.

Б. ВАЛЕРЬЕВ.

ШАЛГАЛТА ЮУ ХАРУУЛААБ?

Буряад Республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министерствэдэ зүблөөн боложо, «Республикын МВД-гэй бэелүүлдэг хэмжээ ябуулгануудтухай» асуудалые хаража үзэбэ. Юуб гэхэдэ, үнгэрэгшэ жэлэй февраль hарада Россин Федерацийн МВД-гэй комисси манай республикада шалгалтаар ерэхэдээ, дутуу дунданудые элирүүлээhэн. Мүнөө Буряад Республикын МВД-дэ дахинаа ерэhэн тус комиссинин гэшүүд тэдэ дутагдалнуудай хэрэгтэй зайсуулагдажа байhаар, ямар хэмжээ ябуулгануудай хараалагдаhаар hонирхоhон байха юм.

Буряад Республикын Верховно Советэй Түрүүлэгшэ Л. В. Потапов, республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын орлогшо В. К. Агалов, Верховно Советэй Хуули гаргалгын, хуули гүрим сахилгын талаар комитедэй түрүүлэгшэ Г. К. Языков гэгшэд зүблөөндэ хабаадаба.

Россин Федерацийн МВД-гэй шалгалтын комиссинин хүтэлбэрилэгшэ И. Н. Котьков зүблөөн дээрэ үгэ хэлэхэдээ, үнгэрэгшэ жэлэй шалгалтын дүнгүүдээр эмхидхэлэй ямар хэмжээ ябуулгануудай хараалагдаhан, хэрэг дээрээ бэелүүлэгдэhэн тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэбэ. Үнгэрhэн үе соо республика дотор гэмтэ ябадалнуудтай тэмсэхэ зорилгоор комплексно программа Верховно Советэй сесси дээрэ баталагдан абтаад, бэелүүлэгдэжэ эхилhэн юм. Тиихэдэ республикын МВД-гэй ГАИ-гай хараалhан хэмжээ ябуулгануудай hайшаалтай гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглэнэ.

Гэхэтэй хамта республика дотор гэмтэ ябадал гаргашадай тоо үсөөрнэгүй. Үнгэрhэн үе соо буу хэрэглэхэ, хуниие алаха, хулгай хэхэ ябадал олошороо. Мүн ниитын газарнуудта, үйлсэ, талмайнуудта hогтуушуул олоор үзэгдэнэ. Хуулида харша эдэнэртэй гансал милицийн худэлмэрилэгшэд тэмсэнэ. Шухала энэ хэрэгтэ олонинтэ анхарахаа болинхой, арадай дружинануудта, милицийн худэлмэрилэгшэдтэ туhаламжа үзүүлхэ отрядуудямаршье хэмжээ ябуулгада хабааданагүй.

Зүблөөн дээрэ В. К. Агалов, Г. К. Языков үгэ хэлэбэ.

Буряад Республикын МВД-гэй хэблэлэй бүлэг.

Худоо ажахын шэнжэлэл

МЯХАН, hҮН ХЭР ХУДАЛДАГДАНАБ?

hүүлэй жэлнүүдтэ республикын бүхы ажахынууд мяха, hү болон эдеэ хоолой бусад зүйлнүүдые гүрөндэ багаар худалдадаг болоо, бүхы дээрээ мал ажалай үйлэдбэринн үрэ дүнгүүд улам доошолжо байна гэhэн мэдээгээ гайхалтайшье болоо болошоо.

Тиимэhээ эдэ бүгэдын ушэр шалтагаан тухай олон үгэ хэлэhэнэйшье үлүү. Тэрэмнай гол түлэб мэдээжэ. Эндэ гансахан худөөгэй ажалшад, малшад зэмэтэй гэхэ болоо hаа, буруу ааб даа.

Мүгөө 1992 оной түрүүшын хахад жэл соошье энэ доошолсолго, доройолого үргэлжэлhөөр лэ байна.

Жэшээлхэдэ, нёдондо жэлэй түрүүшын хахадта Буряад ороной бүхы ажахынууд (хамтын, хувиин, гүрэнэй) бүхыдөө 21.995 тонно мяха гүрэндэ худалдаад байгаа hаа, байгша оной үнгэрhэн 6 hарада 17.449 тонно шэгнүүртэй мал мяханай комбинадуудта оруулаа. Тиигэжэ энэ жэлдэ урид хэгдэhэн хэлсээнэй ёhоор, ажахынууд бүхыдэнь 58 мянган тонно шэгнүүртэй мал гүрэнэй мяханай нөөсэдэ худалдаха байhан hаа, үнгэрhэн үе соо тэрэнэй 30 процентые оруулаад байна. Энэнь ороидоол 9751 тонно мяхан болоно.

Худөө ажахын министерствын мэдэлэй ажахынуудhаа (колхоз, совхозууд) 12,2 мянган тонно, эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн эмхинүүдhээ—2558 тонно, үнэ зоной хубинн ажахынуудhаа—2418 тонно шэгнүүртэй мал мяханда худалдагдаа.

Энээн дээрэhээ харахада, hүүлэй жэлнүүдтэ фермернүүдэй болон хубинн ажахынуудта адууhа малай болон болоошье hаа, тэдэнэр гүрэнэй нөөсэдэ мяха ехээр оруулжа үшөөл шаданагүй. Харин энэ үедэ хамтын ажахынуудта мал үсөөлэгдэжэл байна ха юм.

Сагаан эдеэ үйлэдбэрилгэдэшье баhал тиимэрхүү байдал үзэгдэнэ. Энэ жэлдэ бүхы ажахынуудhаа хамта 136 мянган тонно hүн гүрэндэ худалдагдаха зэргэтэй hаа, мүнөө хахад жэлэй дүнгөөр ороидоол 43.783 тонно hүн оруулагдаа гэхэ гү, али жэлэй даабари hаял 32 процентдэ хүргэгдөө. Үнгэрhэн жэлдэ энэ үедэ 68,7 мянга гаран тонно hүн худалдагдаад байгаа.

Бүхыдөө худалдагдаhан hүнэй 42,5 мянган тонно колхоз, совхозууд болон худөө ажахын томо предприятинуудhаа оруулагдаа. Харин эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн эмхинүүдhээ — 849 тонно, хүн зоной хубинн ажахынуудhаа —685 тонно hүн худалдагдаа. Нёдондо энэ үедэ гансахан хүн зоной хубинн ажахынуудhаа 1139 тонно hүн тушаагдаад байгаа бшуу.

Жэлэй эхинhээ хойшо шубуу үсхэбэрилдэг томо томо предприятинууд хамта 85 миллион 145 мянган үндэгэ гүрэнэй эдеэ хоолой нөөсэдэ оруулаа гэхэ гү, али жэлэйнгээ даабарние 37 процент дүүргэбэ. Тиихэдэ нёдондо энэ үедэ тэрээнhээ 30 гаран миллионоор олон үндэгэн худалдагдаад байгаа.

РЕСПУБЛИКЫН БҮХЫ АЖАХЫНУУДАЙ МЯХА, hҮ, ҮНДЭГЭ ГҮРЭНДЭ ХУДАЛДАХА ХЭЛСЭЭТЭ ДААБАРЯА ХЭР ДҮҮРГЭЖЭ БАЙhАН ТУХАЙ
1992 оной июлин 1-нэй мэдээн
(Жэлэй түсэбэй дүүргэлтэ процентээр).

Районууд	Мяхан	hүн	Үндэгэн
Загарайн	38	35	80
Прибайкалийн	38	29	—
Тарбагатайн	36	31	—
Бэшүүрэй	35	30	—
Түнхэнэй	35	37	—
Кабанскын	34	34	42
Ивалгын	33	27	34
Захааминай	30	36	—
Мухар-Шэбэрэй	29	33	—
Баргажанай	29	27	—
Хурамхаанай	29	24	—
Хяагтын	26	35	—
Хорийн	25	38	43
Сэлэнгын	25	31	—
Зэдын	22	34	73
Яруунын	21	34	—
Хэжэнгын	16	29	—
Баунтын	15	15	—
Хойто-Байгалай	8	23	—
Ахын	4	17	—
Республика бүхыдөө	30	32	37

Адууhа малдаа—элбэг хүрэхэ тэжээл

ҮШӨӨЛ БЭЛЭН БЭШЭ

Энээнhээ урагша зарим бараг hайн уларилтай жэлдэ манай эндэхи олохон ажахынууд энэ үедэ үбhэндөө түлэг оронхой, сабшалангай ногоо сабшажа, хуряажа, түрүүшын hүринүүдые табижа үрдеэд байдаг hэн.

Байгша ондо тиимэ юумэн үгы. Үнгэрhэн май hарада, июнин эхеэр гандуу уларилтай байжа, хээрын сабшалангай ногоон муу, набтар байhаар. Тээсгэнэй ороhон хура бороohоо хойшол сабшалангай ургаса бага зэргэ hайжаржа эхилээ. Хабартаа hайса уhалагдаhан газарай ногоон яhала hайн ургажа байна. Тэндэhээ бараг үбhэн абтахаар.

Энээн дээрэhээ ажахынууд мэнэ гэhээр үбhэндөө жэгдэрэн ороохо гэжэ хэлэхэнь бэрхэтэй. Хүсэд ургаагүй ногоо сабшажа яагаад ехэ үбhэ абахаб даа. Бага хүлеэнтээгүйдэ аргагүй.

Тиигэбэшье миил гараа хабсараад, хүлеэгээд hуухагүй, үбhэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ хэрэгтэй бүхы юумээ бэлдэхэ шухала болоо гэжэ булта ойлгонобди.

hаяхан районой худөө ажахын управленидэ зүблөөн боложо, тэрээндэ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд хабаадалсаа. Тэндэ үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ худэлмэридэ ажахынуудай хэр болдэжэ, юу хэжэ байhан тухай асуудал харагдаа.

Нэн түрүүн үбhэ сабшалга, хуряалгада хабаадуулагдаха техникын хэр зahабарилагдажа байhан тухай Гостехнадзорой ахамад инспектор Н. Д. Герасимов, худөө ажахын управленийн ахамад инженер Алексеев гэгшэд тобшохон мэдээсэл хээ. Тэдэнэй хэлэhэнэй ёhоор, эндэ hанаа зоборитой байдал үзэгдэнэ. hүүлэй мэдээгээр районой ажахынуудта бүхыдөө бии байhан тракторай 209 косилкын hаял хахадынь лэ зahабарилагдаа, тракторай 216 тармуурай 180-ниинь бэлэн болгогдонхой. Үбhэ сомодог оньhон түхеэрэлгэнүүдэй, пресс-подборщигуудай баhал олониинь зahабарилагдаагүй байна.

Нимэ байдалай шалтагаан гол түлэб мэдээжэ. Экономическа байдалай хүшэр хүндэ, илангаяа техникын ехэ үнэтэй, мүнгэ зөөрийн хомор болоhон дээрэhээнь ажахынууд шэнэ машина, трактор, тэдэндэ хэрэгтэй запас зүйлнүүдые худалдажа абаха аргагүйдэнэ. Энэ талаар Бэшүүрэй хангалгын бааза (директорынь А. М. Алексеев) ажахынуудта бодото туhаламжа хүргэжэ шадахагүй байна.

Үнгэрхэдөө косилкануудай хюрөөнүүдэй шүдэ хурсадхаха тошылын шулуун, мүн. элдэб гагнуури хэхэ электрод, шүрэб, шүнхэ хэхэ түмэр гэхэ мэтэшье ажахынуудта үгы.

Үбhэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ хабаадуулагдаха техникые түргэн зahабарилхын тула управленийн хангалгын албанай, зahабарилхын предприятийн түлөөлэгшэд эдэ үдэрнүүдтэ ажахы бүхэндэ ябажа, үшөө дахин бодото байдалыень хараха, байра дээрэнь али болохо туhаламжа хүргэхэ, аргатайл соонь дары хэмжээ абаха гэжэ шиидхэгдээ.

П. АЛЕКСЕЕВ,
Бэшүүрэй районой худөө ажахын управленийн ахамад агроном.

Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумдэ

Кооперативна худалдаа наймаанай талаар гаргаhан hайнаанинь түлөө Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй 1992 оной июлин 3-най Зарлигаар Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй Түнхэнэй районо холбооной хилээмэнэй комбинадай ахалагша хилээмэ баригша.

* * *

Кооперативна худалдаа наймаанай талаар гаргаhан hайнаанинь, олон жэлэй туршада оролдосотой hайнзар ажаллаhанайнь түлөө Буркоопсоюзай коммерческэ түбэй директорэй орлогшо **Полюкова** Анисья Алексеевнада Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй 1992 оной июлин 26-най Зарлигаар **«Буряад Республикын худалдаа наймаанай габьяата хүдэлмэрилэгшэ»** гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо.

Эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн системэдэ удаан саг соо оролдосотой hайнаар ажаллаhанайнь түлөө Буркоопсоюзай коммерческэ түбэй директорэй орлогшо **Хасановае** Буряад Республикын Верховно Советэй Президиум 1992 оной июлин 26-най Зарлигаар Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

* * *

Эд хэрэглэгшэдэй кооперацийн системэдэ удаан саг соо оролдосотой hайнаар ажаллаhанайнь түлөө Буркоопсоюзай худэлмэрилэгшэдые Буряад Республикын Верховно Советэй Президиум 1992 оной июлин 3-най Зарлигаар Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба гэбэл:

Барсукова Ксения Перфильевнае — эд хэрэглэгшэдэй Бэшүүрэй районо холбооной столовын эдеэ шанагша.

Вершинин Иван Сергеевичые —эд хэрэглэгшэдэй Прибайкалийн районо холбооной ашаанай машинын жолоошон.

Чин-Вин Дмитрий Владимировичые—эд хэрэглэгшэдэй Яруунын районо холбооной бэлэдхэлэй конторын директор.

Республикын ниитын эмхинүүдтэ олон жэлэй туршада оролдосотой hайнаар ажаллаhанайнь түлөө арадай депутадуудай Советскэ районо Советэй түрүүлэгшын туhалагша **Заева** Надежда Дмитриевнае Буряад Республикын Верховно Советэй Президиум 1992 оной июлин 6-най Зарлигаар Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

* * *

Ниитын худэлмэридэ эдэбхитэй байhанайнь түлөө дайнай болон ажалай ветерануудай республиканска советэй түрүүлэгшын орлогшо Иван Иванович **Пилипенкые** Буряад Республикын Верховно Советэй Президиум 1992 оной июлин 3-най Зарлигаар Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаба.

ААДАР БОРООГООР hЭЛГЭГДЭХЭ

Зунай тэн hарын гараhаар арбаад хоног үнгэрбэ. Энэ hарын эхиндэ республика дотор бүгшэм халуун боложо, үдэртөө 30 гаран градус болоhон байгаа. Тиихэдэ зарим нютагуудта аадарлаба. Жэшээнь, июлин 2-ой үдэр Мухар-Шэбэрэй аймагта аадар, бороо ехээр адхаржа, хэдэхэн сагай туршада 28 миллиметрэй уhан сабшалан, бэлшээри, тарялан сүршөө. Июлин 3-да Улаан-Удэдэ 35,9 градус халуун болоо гэхэ гү, али нимэ үзэгдэл 100 жэлэй саада тээ түрүүшынхеэ үзэгдэhэн юм. Харин июлин 4-нэй үдэр халуун бууража, аадар бороотой hэрюун агаар баруун тээhээ хүрэжэ ерээ. Тиин Таксимо, Горячинск, Кабанск, Шэнэ-Хүрбэ, Петропавловкада — 5—9, Улаан-Удэ, Цахир, Торидо—11, Түнхэнэй аймагай Аршаан тосхондо 22 миллиметр тухай хура бороо ороhон байха юм. hарын удаадахи үдэрнүүдтэ харалган түлэтэй, секундын 14—18 хүрэтэйгөөр hалхилhан, үдэртөө 18—22 градус дулаан болоhон байха юм.

Үнгэрhэн долоон хоногой туршада урда тээнь нэмэhэн Баргажан голой уhан 30—75 сантиметрэй тэмдэгтэ хүрэбэ. Энэнь голой hуужа захалые гэршэлнэ.

hарын hүүлшын гурбан хоногой туршада халуун үдэрнүүд аадар, бороогоор hэлгэгдэхэ, hэрюун болохоор хулеэгдэнэ. hүнниидөө 11—16, үдэртөө 26—31, хойто нютагуудта 7—12, үдэртөө 20—25 градус дулаан болохоор багсаагдана.

Ц. ЖАЛСАНОВА.
Улаан-Удын гидрообсерваторнин сагай уларил шэнжэлдэг инженер.

Уншагты, танилсагты:

1-дэхи нюурта. Мүнөөдрэй шухала асуудал. «Бэеэ даагаад хүдэлхэ аргагүйбди» —уншагшын түрүү бэшэг.

Монголой арадай хубисхалай 71, Чингис хаанай түрэhөөр 830 жэлэй ойдо. «Баяр ёнололой уулзалга» — Б. Намдаков.

Буряад Республикын Верховно Советэй Президиумдэ.

«Мяхан, hүн хэр худалдагданаб?—хүдөө ажахын шэнжэлэл.

2-дохи нюурта. Үглөөдэр —Загаhашанай үдэр. «Аша туhаяа харалсан» — хөөрэлдөөн.

«Үдэр hүнигүй хүдэлбэшье...» — фото-мэдээсэл.

Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ. М. Михалев: «Хамтын замhаа хадуурангүй»

В. Ниндаков: «Ямаадтай болоод...»

М. Савин: «Габшагай ажалай ашаар»

3-дахи нюурта. «Толи»—субботын үдэрэй заншалта хуудаhан.

4-дэхи нюурта. «Абитуриент-92»— журналистнуудтай уулзалга тухай.

Нютаг нютагай hонин.

Зуhаландаа газарай эдеэ ургуулагшадта. «Дыни, арбуз ургуулха гэбэл»—мэргэжэлтын зүбшэл.

Буряадай радио — агаарай долгиндо.

Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ

ХАМТЫН ЗАМҺАА ХАДУУРАНГҮЙ

Хоёр зуу гаран жэлэй саана шэмээшэгүүдэй хоригушан айл бүлэ иншэ нүүжэ ерээд, тэрэ гэһээр бэе бэеһээ таһарангүй, эб нэгэн, хамтадаа ажаһуугаа юм. Амяарлаха болоо һаа, амидаржа шадангүй, хосорхо һэн бээ.

Мүнөөшье манай нютагай зон үбгэ, эсэгэнэрэйнгээ эхин заншалые алдаха дурагүй. Тиимэһээл колхоз, совхозуудые хубилган шэнэдхэхэ эрилтын табигдажа байһан энэ сагта бидэ өөһэдын зам шэлэхэ гэжэ шиидээбди. Хамтын суглаанай шиндхэбэриин ёһоор, манай ажахы мүнөө Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой таряашанай ажахынуудай нэгэдэл гэжэ нэрлэгдэхэ болобо. Устав соо заагдаһанай ёһоор, гол фоннуудые таряашадта айл айлаарнь хубаарилбал, хэды зэргын юумэ хүртэхэб гэжэ тодорхойлообди.

Юрэнхыдөө, хамтын зөөридэ өөрымни хубита хэр зэргэ гээшэб гэжэ хүн бүхэн мэдэхэ болоно. Гэбэшье базова энэ нөөсэеэ мүнөө дээрээ тараажархиха аргамнай үгы. Хамтымнай ажахы һалаадүй зандаа ха юм. Эндэ ажаһуудаг бүхы колхознигуудай, колхозник-пенсионернүүдэй хэды саг соо хүдэлһэниинь хараада абтажа, мүнгэн зөөриин хэмжээгээр тодорхой хубитануудынь гаргадаа бшуу.

Тарашаха, таһаршаха гэхэдэмнай, газарнай тиимэ элдин бэшэ, хубаарида хүртэхөөр бэшэ, Фермернүүд мүнөө дээрээ манда үгы. Реформын урда тээ үрдилдөөн болоогүй харин мүнөө трактор, техникын хэды үнэтэйе мэдэнэбди.

Мүнөөдөр мүнгэн һангай талаар ядуубди. Социально-ажаһуудалай зорилгонуудта гэжэ нөөсэлэгдэһэн мүнгээ шэнгэн түлишэдэ гаргашалжа дуурабабди. Мал ажал абаад харахада, һу һаали хоёр дахин доошолоо. Мяха тушаалгашье иимэрхүү. Хэрбээ 1990 ондо 900 тонно мяха тушааһан һаа, нёдондо оройдоол 250 тоннодо хүргөөбди. 1985 онойн-гоо хэмжээндэ хүрэтэр доошолһон болөнобди. Ямар ушарһаа иимэ юумэн болооб? Холимог тэжээл анхан сохэор худалдажа абадаг һэмди. Мүнөө тиимэ юумэн болигдоо.

Гурбан фермэтэйбди. 4 автобус худэлмэрилэгшэдые тишэнь зөөнэ. Гахай үсхэбэрилгын нэгэ, тугал, буруу харууһалха, мүн адуу мориной фермэнүүд бии. Тус бүридөө 500 толгой хонитой 6 отаратайбди. Хартаабха, овощ тарижа, худалдаанда гарганабди.

Хабарайнгаа тарилгада эртээнһээ бэлдээбди. Үрэһэн гүйсэд бии. 7500 гектар хахалагдадаг газарай 3500-дань ороохото ургамал таринабди. Механизаторнуудаа, туһалагшадыень холлуулхаар столово жэл бүрн эмхидхэгдэдэг. Харин малшад, һаалишадта хоол бэлдэдэг саг үргэлжын үшөө нэгэ столово бии.

Хүндэ сагай орожо ерээшье һаань, хэдэг ажалаа һаадгүй хээд лэ байнабди. Минии һанамжаар, мүнөө малай тоо олошоруулха, ажахыгаа үргэдхэхэ гэжэ оролдоһоной хэрэггүй. Толгойноо дээгүүр һүрэхэ бэшэш. Арга боломжоёо зүбөөр сэгнэн ойлгожо, амидарха аргаяа бэдэрхэ болонобди.

Нютагтамнай хэр утһаа ажалша бүхэриг суутай зон ажаһуудаг. Архи ууха, тамхи татаха үзэгдэлнүүд анхан ушардаггүй һэн бээ. Мүнөө жара-дала-ная наһандаа хүрэжэ ябаһан зон одоол энэ талаар үбгэ, эсэгэнэрэйнгээ захяа һайса сахидаг байһан юм. Тиихэдээ бэе элүүр, үри хүүгэдыньшье үбшэ, хабшанда диилдэдэггүй байгаа. Айл бүхэн хубидаа мал барина, огород тарихадаа бэрхэнүүд. Нэгэ айл адагынь тугалтай үнеэтэй, хашараг, буруутай. Дүрбэ-табан гахай, таба-зуургаан хони, хорёод тахяа баридаг юм. Зүгы, кролигуудые үсхэбэрилэгшэд олон. Иигээд байхадаа, дан үлүү ядаршахагүйнь ойлгосотой.

Мүнөө худөө ажахыда, мүн бусадшье һалбаринуудта түрүүшүүл тухай хөөрэлдөөн ехээр гарахаяа болинхой. Иимэ урагшаа һанаатай хүнүүд урданайхидаал адли бинл юм бээ. Гэбэшье түрүүшүүлые заатагүй тодоруулха гээд оролдодогнай тиимэшье һайшаалтай бэшэ һэн ха. Нэгэ иимэ жэшээ абаад хараяа. Һайн түл түрэсэһөө үдэһэн үнеэд хэзээдэшье һү ехээр үгэхэ жэшээтэй байдаг. Иимэ бүлэг үнеэ даажа абаһан һаалишан оролдосотойл һаа, хэзээдэшье амжалта туйлаха. Харин ногоо, тэжээлээр хомор жэлэй тугалнууд үнеэд болоходоо, һү үгэхөөр хожоршог лэ байха. Иимэ үнеэдые даажа абаһан һаалишан түрүүшынхиһээ багаар оролдоо гээ гүт! Адлихан лэ худэлхэ, теэд дүнгүүдынь хоёр ондоол гараха.

Мүнөө худөө ажахымнай одоол тулюур байдалда оронхой, һалан хосорхо туйлдаа удангүй хүрэхэнь. Теэд иимэ ушарта Росси гүрэмнай мүн лэ һандарха болоно. Юун гэһэн аймшаттай, саг гээшэб, хоохон альгаяа дэлгээд, баруун оронуудай урда гуйраншад болоод байха гэжэ... Энээнэй урда гүрэн түрэ таряашадые дүнгэжэ, дүмэжэ байгаа. Харин мүнөө бултыемнай хооллуулдаг энэ һалбари, үйлэдбэрилэгшэд өөһэдөө үлэсхэлэн хоохон шахуу үлэхэнь бэшэ аал? Үлэсхэлэн зон, хэншье байг—таряашаншье, амишэншье, багшашье—ажабайдалые урагшань хүгжөөжэ бираха аал?

Би өөрөө мүнөөнэй экономическа реформын гол шэглэлые һайшаабашье, арга, замуудыень яашье дэмжэхэгүй байнаб. Б. Н. Ельцинэй политика, үнэхөөрөөл, хүн зоноймнай 70—80 процент хубине хохидолдо оруулаа бшуу. Эрдэм гээшэмнай общественые ухаан бодолой шэнэ шатада гаргадаг гээшэ. Теэд гүрэн түрэ эрдэмтэдһээ арсаа. Харин тиихэдэ биржэ, кооперативуудаа үлүү гараса олошороошье һаа, арад зондо үнэхөөрөө дурадхаһан, хангаһан юумэниинь мүнөө дээрээ ахирхан даа.

Ямар ушарһаа иимэ байдал тогтобо гээшэб. Правительствада гол түлэб теоретигүүд, юумэнэй практическа бодото талыень һуулаар мэдэдэг зон оронхой. Росси гүрэмнай өөрын уларилтай, өөрын баазатай, өөрын зонтой гүрэн. Росси гээшэмнай Польшо, Германи, Голланди бэшэ, Россил хадаа Росси ха юм.

Гарзатай олон ажахынууд промышленна предприятинуудай хамһабариин ажахынууд болобо. Энээнние би һаһаандаа дэмжэнэгүйб. Бүхы юумээ дуурһаад, һэнэг орон гэхэдээ, хоохон һулдяа һаажа байхал. Теэдшье үри шэридэ ороходо, аятай аал? Үрьһаламжа абаад, һүүлдэнь үри хүүгэдтээ тохохо гээшэ боломжотой хэрэг бэшэ.

Мүнөө үедэ гол фоннуудаа, үхэр малаа хосороонгүй үлөөхэ гэһэн гол зорилготойбди. Хара хүрьһэтэ бэшэ областнуудта хүрэжэ, вахтова аргаар ургаса тарижа үргуулаад асарха гэһэн хараатайбди. Ехэ орёо юумэн үгыл даа. Складай байрануудые хаража, байха харуулшание олоод орхибол, ямаршьегүйл.

Түгэсхэлдэнь үндэһэ яһатанай хоорондын харилсаан тухай хоёр үгэ хэлэхэеэ һанаа һэм. Хэн хэмнайшье—буряадуудшье, шэмээшэ-ородуудшье, бусад зарим яһатаншье байг—өөр өөрынгөө ёһо заншалнуудые һэргээн хүгжөөхэ зуураа бэе бэедээ хүндэтэй, талархалтайгаар хандаха ёһотойбди гээд нананаб. Яһатан хоорондо яһа хаяжа, хэрэлдүүлхэ, шуяяа татаха һэдэлгэ гаргагшадые арад зон шоо үзэдэг. Манай үбгэ, эсэгэнэрэй диилэнхи олониинь буряад нүхэртөө, хүршэнэртөө палархай, «тала» гэжэ хандадаг байгаа ха юм. Энэ хүндэ сагта танил тала, хүршэ ёһоёо мартангүй, эбтэй ажаһууха ёһотойбди.

М. МИХАЛЕВ.
Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой таряашанай ажахынуудай нэгэдэлэй түрүүлэгшэ.
Тарбагатайн район.

Уоянай госпромхозой оёдолой цехэй урашуул ангай арһаар оёгдоһон шэнэ партиин малгайнуудые худалдаанда һаяхан эльгээбэ. Валентина Васильевна Петровагай даадаг арбан оёдолшодһоо бүридэнэн бригадын коллектив энэ жэлэй үнгэрһэн таба һарын хутасаа соо бүхэдэ 1 миллион 249 мянган түхэригэй арһаар бүтээгдэһэн продукци үйлэдбэрилбэ гэхэ гү, али энэнь түсэбһөө гадуур 500 мянган түхэригэй продукци гаргаба. Эдэнэр үбэлэй арһан гуталнуудые, сабхинуудые, малгайнуудые, элдэб янзын сувенирнүүдые оёдог байха юм. Худөөгэй урашуулай бүтээһэн продукцинь магазинуудай тагууд дээгүүр удаан хэбтэдэггүй.

Госпромхозой оёдолой цехэй худэлмэрилэгшэд урда жэлнүүдтэ өөһэдынгөө болон асарһан түүхэй эдээрээ одоол зогсолтогүйгөөр ажаллажа гарадаг һэн. Мүнөө ангай арһа эндэ-тэндэһээ олохо гээшэ ехэл хүшэрхэн болошонхой. Иимэ хүшэрхэн байдалда ороходоо, урашуул ондоо ажал хэхэ баатай болобо. Тэдэнэр өөһэдынгөө ангуушадай асаржа үгэһэн 6 мянга гаран шандаганай, ондатрын, һолонгын, хэрмэнэй, булганай арһануудаар элдэб янзын малгайнуудые оёжо дүүргэнээр, модо болбосоруулдаг цехтэ саг зуура соо мүнөө ажаллажа байнхай.

«Госпромхозой зуу гаран худэлмэрилэгшэд дэлгүүрэй экономикын эрхэ байдалда ондоо үйлэдбэриин харилсаатай мэргэжэлнүүдые шудалдаг болонхой» гэжэ тэрэнэй директор Н. С. Каратынский хөөрэнэ. Жэшээлхэдэ, дүй дүршэлөөр баян, олзотой ябадаг ангуушад Александр Матвеев, Леонид Русаков, Василий Утран гэгшэд агнууриин хаһын дүүрэхэдэнь, модо бэлэдхэдэг бригадада худэлдэг байха юм.

Уоянай коллектив өөһэдынгөө ажал хэрэгые мүнөө сагта урагшатайгаар эрхилжэ ябаһан госпромхоз гэһэн нэрэтэй болонхой. Эдэнэр урда жэлнүүдтэ абаһан үри шэриингээ тэн хахадыень мүнөө түлэжэ шадаба. Июлиин эхеэр тэдэнэр үриһөө бүхыдөө гарахаар түсэблэнэ. «Байгша ондо аяар 4 миллион түхэригэй модо үйлэдбэрилжэ бэлэдхээбди. Энэнь нёдондо жэлэйхидэ орходоо, 100 мянган кубометрээр ехэ болоно. Тиихэдээ продукци үйлэдбэрилхэдөө, бэлэдхэһэн модонойнгоо шанартань онсо анхаралаа хандуулха байнабди» гэжэ ахалагша экономист Т. К. Шульгина мэдүүлнэ.

А. ЕФРЕМОВ.
Хойто-Байгалай район.

Анхандаа жараад-далаад жэлэй, мүн тэрээнһээ наагуурхи жэлнүүдэйшье саана Оронго, Янгаажанай талаар, хада гүбээнүүдээр хүн сагаан хонин һүрэгтэй хамта, хара торюун ямаадшье бэлшэжэ ябадаг байгаа.

Үнгэрэгшэ жэлһээ Оронгодо хамтын ажахыда ямаад үсхэбэрилэгдэдэг болобо гэһэн һураг суу дуулдажа, зониие яһала һонирхуулаа.

Тиихэдэ Оронгын совхоз байха үедэ (мүнөө таряашанай ажахынуудай, кооперативуудай болон бага предприятинуудай эблэл) эндэхид Хадата-Алтай нютагһаа (Алтайн хизаар) 150 ямаан худалдагдажа абтаһан юм. Эндэ түрүүн 10 тэхэ, 140 эмэ ямаад асарагдаһан байгаа. Зүүн-Оронго гэжэ буйдашаг газарта байра байдал түхеэрэгдэжэ, анхан хонин ажалда худэлһэн М. Г. Омоктуева, Л. А. Цыремпилова гэгшэдтэ тэдэ ямаад харууһалагдахаар даалгагдаа бэлэй.

Аяар холын Алтайһаа асарагдаһаншье һаа, ямаад удааншье болонгүй газар дайдадаа дадажа, ядамаргүй үбэлжөө. Мүнөө тэдэнь түл үгэжэ эхилбэ. Түрүүшын 50 гаран эшэгэд абтаад байна.

Хадата-алтайн үүлтэрэй ямаад бэеэр томо, сула, мяхалиг, хөөбэри һайнтай юм. Тэхэнүүдынь бэсэ хүсэхэдөө тус бүридөө дунда зэргээр 62—64 килограмм, эмэ ямаан бүхэн 40—42 килограмм татадаг. Ямаад тус бүридөө жэлдээ 450-һаа—690, зариманиинь 900 хүрэтэр хөөбэр үгэдэг. Эдэ ямаад үдэсэтэй гэжэ тоолгодоно.

Февраль, апрель соо оронгоорхин ямаадайнгаа хөөбэр һамнажа туршаба. Даб дээрэ ямаан бүхэнһөө 300 грамм хөөбэр абтаа. Энэмнай үнэтэй, айхабтар дулаахан, хүнгэхэн, эхэнэрнүүдэй гоёжо үмдэхэ пулаад болон ондоошье хубсаһа нэхэхэдэ һайн гэжэ суутай бшуу.

Энэ ажахыхид саашадаа ямаадые олоор, ашаг үрэтэнгөөр үсхэбэрилхэ зорилготой.

В. НИНДАКОВ,
худөө бэшэгшэ.
Ивалгын район.

ЯМААДТАЙ БОЛООД...

ОНДОО ҮЙЛЭДБЭРИТЭЙ ХАРИЛСААТАЙ

хыдөө 1 миллион 249 мянган түхэригэй арһаар бүтээгдэһэн продукци үйлэдбэрилбэ гэхэ гү, али энэнь түсэбһөө гадуур 500 мянган түхэригэй продукци гаргаба. Эдэнэр үбэлэй арһан гуталнуудые, сабхинуудые, малгайнуудые, элдэб янзын сувенирнүүдые оёдог байха юм. Худөөгэй урашуулай бүтээһэн продукцинь магазинуудай тагууд дээгүүр удаан хэбтэдэггүй.

Госпромхозой оёдолой цехэй худэлмэрилэгшэд урда жэлнүүдтэ өөһэдынгөө болон асарһан түүхэй эдээрээ одоол зогсолтогүйгөөр ажаллажа гарадаг һэн. Мүнөө ангай арһа эндэ-тэндэһээ олохо гээшэ ехэл хүшэрхэн болошонхой. Иимэ хүшэрхэн байдалда ороходоо, урашуул ондоо ажал хэхэ баатай болобо. Тэдэнэр өөһэдынгөө ангуушадай асаржа үгэһэн 6 мянга гаран шандаганай, ондатрын, һолонгын, хэрмэнэй, булганай арһануудаар элдэб янзын малгайнуудые оёжо дүүргэнээр, модо болбосоруулдаг цехтэ саг зуура соо мүнөө ажаллажа байнхай.

«Госпромхозой зуу гаран худэлмэрилэгшэд дэлгүүрэй экономикын эрхэ байдалда ондоо үйлэдбэриин харилсаатай мэргэжэлнүүдые шудалдаг болонхой» гэжэ тэрэнэй директор Н. С. Каратынский хөөрэнэ. Жэшээлхэдэ, дүй дүршэлөөр баян, олзотой ябадаг ангуушад Александр Матвеев, Леонид Русаков, Василий Утран гэгшэд агнууриин хаһын дүүрэхэдэнь, модо бэлэдхэдэг бригадада худэлдэг байха юм.

Уоянай коллектив өөһэдынгөө ажал хэрэгые мүнөө сагта урагшатайгаар эрхилжэ ябаһан госпромхоз гэһэн нэрэтэй болонхой. Эдэнэр урда жэлнүүдтэ абаһан үри шэриингээ тэн хахадыень мүнөө түлэжэ шадаба. Июлиин эхеэр тэдэнэр үриһөө бүхыдөө гарахаар түсэблэнэ. «Байгша ондо аяар 4 миллион түхэригэй модо үйлэдбэрилжэ бэлэдхээбди. Энэнь нёдондо жэлэйхидэ орходоо, 100 мянган кубометрээр ехэ болоно. Тиихэдээ продукци үйлэдбэрилхэдөө, бэлэдхэһэн модонойнгоо шанартань онсо анхаралаа хандуулха байнабди» гэжэ ахалагша экономист Т. К. Шульгина мэдүүлнэ.

А. ЕФРЕМОВ.
Хойто-Байгалай район.

ГАБШАГАЙ АЖАЛАЙ АШААР

Дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн оролгын үеэр социалис уялганууд, үйлэдбэриин түсэбүүд гэхэ мэтэ юумэн хэрэггүй боложо, мартагдаха туйлдаа хүрөөд байна. Мүнөө ямаршье коллектив олзо оршынгоо зэргээр ажалайнгаа дүнгүүдые гаргадаг болонхой, үйлэдбэрилһэн продукцняа худалдаад, олзо оршо ехээр абабал, гол зорилго бэелүүлэгдээ гэһэн ёһо гурим баримталагдана ха юм. Улаан-Удын ажахынууд хоорондын лесхозой коллектив мүн лэ тиимэ ёһо гуримаар ажаллана. Тус лесхозой коллектив байгша оной түрүүшын хахад жэлдэ 1 миллион 120 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилхөөр хараалһан байгаа. Тэдэнэр 3000 кубометр модо бэлэдхэхэ ёһотой һэн. Хэрбээ ургажа байһан модо унагаагаад, тэрэл зандань худалдаха болобол, олзо оршонь хахадаараа бага байха гэжэ мэдээжэ. Тиимэһээ бэлэдхэһэн модоёо хөөрөөдэжэ, элдэб юумэ хэхэдэ бэлэн материал худалдаха аргатай болохо байна бшуу.

Лесхозой модо бэлэдхэдэг П. И. Китаевай бригада түсэбөө болзорһоонь урид дүүргэжэ амжаһан юм. Отолһон модоной диилэнхи хубинь болбосоруулагдадаг гээд хэлэхэ хэрэгтэй.

Модо болбосоруулгын цехые бэрхэ мэргэжэлтэн А. И. Щукин үнинэй хүтэлбэрилдэг. Тэрэ цехэй коллектив хахад жэлэй түсэбые ураг-шатайгаар дүүргэнэн байна.

Модошо дархашуулай цехые бригадир М. Ф. Думнов хүтэлбэрилдэг. Тэрэнэй ударидадаг цех гэрэй үүдэнүүдэй, сонхонуудай блогуудые, рамануудые, гаражнуудай үүдэнүүдые хэхэ хахад жэлэй түсэб үлүүлэн дүүргэбэ.

Тиигэжэ лесхозой худэлмэришэд ой модоёо харууһалха, үмхиржэ эхилһэн модо отолхо, гал түймэрһөө һэргылхэ, хэмжээнүүдые абаха талаар горитой худэлмэри ябуулна.

М. САВИН,
Улаан-Удын ажахынууд хоорондын лесхозой директор.

ҮДЭР ҺҮНИГҮЙ ХҮДЭЛБЭШЬЕ...

Кабанскын районой «Прибайкалец» колхоздо Байгал шадар суурхаһан загаһашад ажаһуудаг юм. Тэдэнэр уг залгамжалан хэдэн арбаад жэлэй туршада эндэ ажаллана. Мүнөө үсын залуу загаһашад хара багаһаа эсэгэнэрээ даган худэлжэ, хүнгэн бэшэ энэ ажалай нюуса һайн мэдэхэ болонхой. Энэ үедэ загаһа хаана барибал, олон байхаб, хэдыдэ баргажан, хүлтэг һалхин үлеэхэб гэжэ тэдэнэр үнинэй ойлгонхой.

Тус ажахын Николай Павлович Челпанов, Иннокентий Васильевич Соболев гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг бригаданууд омоли барихаяа онгосоороо колхозой түбһөө холо оршоһон Ёнхолог гэжэ газарта үдэр һүнигүй шахуу худэлжэ байнхай. Н. П. Челпановай бригада 600 центнер омоли барижа, гүрэндэ тушааха даабаритай. Үнгэрэгшэ жэлдэшье эды шэнээн загаһа бариха даабариингаа хахадһаа үлүүе энэ үедэ дүүргээд байгаа һэн. Харин байгша оной июлиин 8-най байдалаар оройдоол 130 центнер омоли баряа. Угай загаһашад болохо В. Мадуев, А. Данилов, аха дүү Новолодскинууд, В. Аверятский болон бусад ямар ушарһаа иимэ бага загаһа олзоборилоо гээшэб?

— Сагай муудахада, байгаали хубилха гэһэндэл, байгша ондо Байгал дээрэ баргажан, хүлтэг һалхин замханагүй шахуу. Забһартань хура бороо орожо, загаһа бариха мүртэй арга олгоногүй. Юрэдөө, манда үгтэһэн даабари дүүргэхэмнай хүшэр байна. Август гаратар даабаряа дүүргэхын тула үдэр һүнигүй хүдэлхэ ушартай болонобди. Бусад газарта загаһа барижа байһан бригаданууд мүн лэ олзогүй,—гэжэ үнинэй бригадир Н. П. Челпанов хэлэнэ.

Иигэжэ үнинэй загаһашантай хөөрэлдэжэ байхадамнай, бригадын гэшүүд губшуураа эрьедэ гаргажа байба. Эндэ сахали шубууд олзотоно. Тэдэнэр доошоо шулуун шэнгеэр буужа, загаһа һабартаа баряад, саашаа ниидэхэ юм. Загаһашадай хөөрэлдэхые шагнахадаа, энэ удаа ехэ загаһа баряагүй гэжэ ойлгооб. Тиигэбэшье олоһон олзоёо эрье дээрэ зогсоһон «ЗИЛ-157» түхэлэй машинада ашана. Тус машинын жолоошон В. С. Желонкин загаһашадай һанаае тэгшэлэн, «үглөөдэр омоли ехээр губшуурта орохо» гэжэ хэлэнэ. Тиин загаһаяа ашаһанайнь һүүлээр тэрэниие тушаахаяа түргэн ошоо һэн. Загаһашад бага зэргэ урмаа хухарбашье, губшуураа онгосодоо хэжэ, эрьеһээ аалихан саашалба. Үглөөдэр үглөөгүүр тэрэнээ дахин татажа гаргахадань, баян хэшэгтэй байһан гэжэ һанан зогсоо һэмди.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Губшуураа татажа байна; загаһашан В. Мадуев.

С. БАЛДУЕВАЙ фототекст.

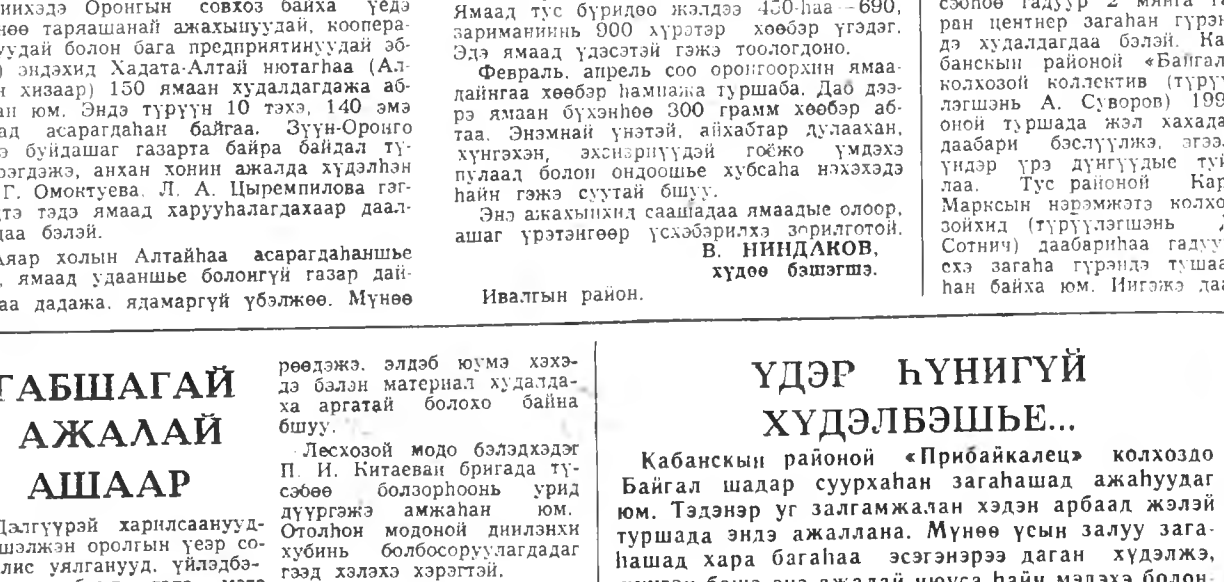

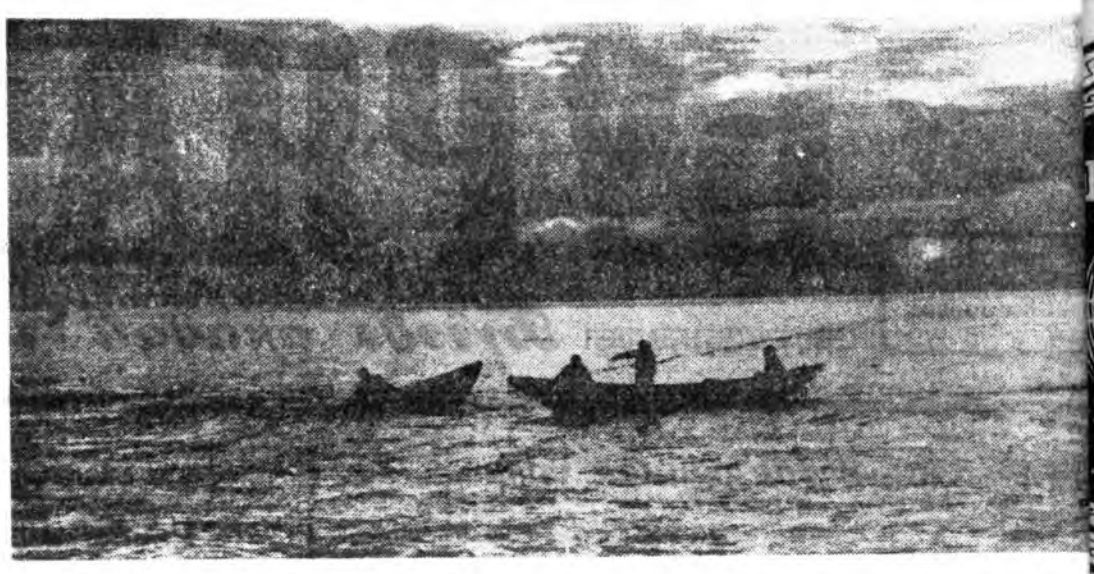

Үглөөдэр—Загаһашанай үдэ

АША ТУҺАЯА ХАРАЛСАН

Байгал далай дээрэ худэлдэг загаһашад үглөөдэр мэргэжэлэйнгээ заншалта һайндэр тэмдэглэхэнь. Байгша ондо тэдэнэр хүндэ хүшэр, орёо эрхэ байдалда энэ һайндэрөө тэмдэглэнэ. Залан шууд реформо бэелүүлгэ, үнэ сэнгүүдые һула табилта загаһа олзоборилдог колхозуудай, предприятинуудай экономическа байдалые улам хүшэр болгоно.

Манай штатнабэшэ корреспондент И. Байкалов Байгалай рыбакколхозсоюзай правленниин түрүүлэгшын орлогшо Антонин Семенович Зобнинтой эндэ һаяхана уулзажа, нэгэдэлэй коллективэй дэлгүүрэй харилсааануудта яажа шэлжэн орожо байһан тухай, тиихэдээ үйлэдбэриин гол зорилго хайшан гээд шиидхэжэ байһан тухай хөөрэлдэһэн байна. Тэдэнэрэй хэһэн хөөрэлдөө доро толилгобди.

* * *

Корр:—Байгша оной түрүүшын хахад жэл түгэсэбэ. Үнгэрэгшэ жэлэйхитэй адли, энэ үе арадай ажахын олонхи һалбаринуудта хангалтагүй байгаа гэжэ элирнэ. Хаа хаанагүй үйлэдбэриин хэмжээнэй уналга үргэлжэлһөөр байгаа. Иимэ эрхэ байдалда загаһа олзоборилгошод продукци үйлэдбэрилэн гаргаха зорилгоёо хэр дүүргэнэ гээшэб?

А. Зобнин: — Һүүлэй жэлнүүдтэ загаһа олзоборилдог колхозуудаа үнэхөөрөө хүндэ байдалда ажаллана. Тиигэбэшье Буряад ороной загаһашад үйлэдбэриин хэмжээе доошолуулнагүй. Эндэб нөөсэ, арга боломжонуудаа хэрэглэн хүдэлжэ, загаһа барижа, гүрэндэ тушааха даабарияа сүм бэелүүлнэ. Байгша оной түрүүшын хахад жэлэн туршада манай нэгэдэл 8400 центнер загаһа бариха даабаритай аад, үнэн дээрээ 9,2 мянган центнер загаһа гүрэндэ тушааһан байха юм.

Үнгэрэгшэ жэлэй даабари амжалтатай дүүргэгдээ һэн. Жэлэй даабари 113 процент бэелүүлэгдэжэ, түсэбһөө гадуур 2 мянга гаран центнер загаһан гүрэндэ худалдагдаа бэлэй. Кабанскын районой «Байгал» колхозой коллектив (түрүүлэгшэнь А. Суворов) 1991 оной туршада жэл хахадай даабари бэелүүлжэ, эгээл үндэр үрэ дүнгүүдые туйлаа. Тус районой Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозойхид (түрүүлэгшэнь Д. Сотнич) даабариһаа гадуур ехэ загаһа гүрэндэ тушааһан байха юм. Иигэжэ даабарияа үлүүлэн дүүргэһэнэй ашаар эдэ ажахынууд хоёр миллион шахуу түхэригэй сэбэр олзо оршо абажа шадаа бшуу.

Үнгэрэгшэ жэлэйхитэй сасуулхада, байгша оной эхинһээ омоли багаар олзоборилгодожо, горитой гээдэлдэ ороообди. Июнь һараһаа Байгал далайда омоли баринжа эхилдэгбди. Теэд үнгэрһэн һарада сагай уларилтон таарамжагүй байгаа. Энээнһээ боложо омоли ехээр олзоборилгодоогүй. Оройдоол 3150 центнер омоли баригдаһан байха юм. Тиин 1200 центнер омоли баригдаһан байха юм. Тиин 1200 центнер омоли олзоборилгодонгүй үлэбэ гээшэ.

Гэбэшье энээндэ һанаагаа ехээр зобоногүйбди. Үшөө һараһаа үлүүтэй саг үлэнхэй. Энэ хугасаа соо июниин туршада ороһон гээгдэлээ хүсэлдүүлхэ арга бии.

Корр: — Антонин Семенович, загаһа олзоборилдог колхозуудаа дэлгүүрэй харилсаануудта ямараар шэлжэн орожо байна гээшэб. Ажахынуудай ажал ябуулгада экономическа реформо ямар нүлөө үзүүлнэб?

А. Зобнин: — Эндэ манай тон хүндүүлхэй асуудал табибат. Һайнаар бодомжологдонгүйгөөр бэелүүлэгдэжэ байһан реформо, сэнгүүдые һула табилга манай ажахынуудай ажал ябуулгада мүү нүлөө үзүүлнэ. Урда жэлнүүдтэ омоли, частикова түрэлэй загаһа баринжа, гүрэндэ тушаахадаа, ажахынууд нилээд ехэ олзо оршо абадаг байгаа. Харин байгша ондо реформын эхилхэдэ, мүн сэнгүүдэй һула табигдахада, иимэ загаһа олзоборилходоо, ямаршье ашаг олзо абангүй, бага бэшэ гарзада ороо.

Дэлхэй дээрэ суурхаһан, үнэтэй шухаг гэжэ тоолгодог омоли ашаг үрэгүй продукциин тоодо оробо. Энэ юуннһээ болооб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, флодой, автотранспортын запас хэрэгсэлнүүд, онгосо, түлишэ-тоһодолгын материалнуудаа, загаһа олзоборилходо хэрэгтэй бусад хэрэгсэлнүүд хэмгүй ехэ үнэтэй болоо.

Хоёрдохёор гэхэдэ, гүрэнэй загаһа олзоборилгын «Байкалрыбпром» нэгэдэл хямда сэнгээр загаһа худалдахые манай ажахынуудые баадхана. Жэшээлхэдэ, нэгэ килограмм загаһа 15—18 түхэригөөр худалдаха эрилтэ табина. Харин бодото дээрээ нэгэ килограмм загаһа барихын тула ажахынууд 22—24 түхэригэй гаргаша хэнэ ха юм.

Иигэжэ гүрэнэй предприятинуудай промышленна эд бараанай үнэ сэнгые эрид дээшэлүүлһэнһээ уламжалан, колхозуудаа загаһа олзоборилходо шухала хэрэгтэй материалнуудые худалдан абаха аргагүй болоно бшуу. Жэшээлхэдэ, губшуур байгша оной январиин 1 болотор 18 түхэриг сэнтэй байдаг һаа, мүнөө 1180 түхэригөөр худалдагдана. Нэгэ бригадые губшуураар хүсэдөөр хангахын тула 40 мянган түхэриг хэрэгтэй болоно. Катер ашаглалгые, элдэб налог даралгые, ажалай түлбэриие хараада абан тоолобол, гүрэндэ тушаажа, олоһон ашаг олзо хадаа манай хэһэн бүхы гаргашануудые харюулхагүй байна гээшэ.

Эдэ бүгэдэһөө уламжалан, манай ажахынуудаа хүндэ байдалда ороо. Дэлгүүрэй харилсаануудаа колхозой экономико, загаһашадай социальна байдал улам доройтуулна. «Байкалрыбпром» нэгэдэлэй, бидэнэрэй хэһэн гаргашануудые хараада абан, бодото сэнгүүдые һаяын сагта тогтоогоогүй һаа, колхо-

---

СНГ һон
МОСКВА. маш—Хэлдэ фермернүүд хэрэгтэй гэжэ ба үйлдэ лаа.
Бишыхан мөөргэ трак лэдбэрилгые нэбтэрүүлхэ хэ тэрэнэй нэгэ дент Валентин рэнэ.
Хэдэн жэл шина бүтээн горгуй магта мотокосилкан фермернүүдэ таарахагүй рэ. Тэдэниие рэ хэрэглэхэ фермернүүд га бэшэ газ бшуу.
Владимирск водой бүтээн 25 А», «Т- нууд олондо дэ 10—20 талмайтай хыщуудта Харин 40—5 тай болоо х хүсэтэй техн түхэлэй трак лэгдэхэ. Тэд трактورна эн гадаг юм. Х хүрэтэр тал нүүдтэ 60 м трактор хэрэ ряашанай а гектарһаа е лоо һаань «ЛТЗ—155» тор абаха ж ние Липецк гадаг болонхо
Бүхы техн дадаг эзэ ажахынуудта Жэшээлхэдэ, линексельмаш кэнүүдые, Ул жэтэ худөө нануудые бүт берецкэ завод даг техника
Техникые б хангаха түб байгуулагдан

...УЯНГАТА ДУУНУУД

...Л ОРОН

...мэтэ сэжэ соо
...вүрхэн жэргэнэ.
...оройдоо газараа,
...ohон нютагаа
эрьенэм.
...ohон Түрэл
оромни—
...далайм амин
голни!
...hоо ундалжа,
...сэдьхэл hэргэнэ,
...ни хангалhаа
...и бэем сэлмэнэ.
...ohон Түрэл
оромни—
...далайм амин
голни!
...э дайда—
дэбисхэр.
...нгэрн—
хүнжэлпай,
...холбоо нютагнай
...ы мэдэнгүй
мандаг лэ!
...ohон Түрэл
оромни
...далайм
амин голни!

...ШУБУУН

...ын мүнгэн соohоо,
...соohоо
мүндэлөөлдн.
...hан сүн
сэдьхэлээ
...соогоо
мүнхэлөөлдн.
...ТАЛГА:
...бууи уг
гарбалтай,
...модон сэргэтэй,
...туттай
угсаатамнай—
...агүй нарен
болтогой!
...ин эрдэнине
...соогоо баринамди.
...тahан хун
шубуудые
...соогоо даханамди.
...ТАЛГА:
...лхэй эрьелдhээр,
...жы хүлезhээр,
...жэлнүүд үнгэрhөөр,
...балнай дамжаhаар.
заядаа!
...ТАЛГА.

...УЖАМ ...РУУНЫН ...УР СОО

...Яруунын нуур соо
...нарен умбана.
...ан шамтай зүрхэн
соо
...сэсэг ...ргана.
...Яру...ын нуур
соо
...ги hар ...амарна,
...он ш...ай
...рхэн соо
...гуниг ...оhолно.
...Яруунын
нуур соо
...долгин дээр унтана.
...он байhан зүрхээ
...бихэн, төөрөгүйб!

Хойто зүгтэ амидардаг хүршэ уласhаамнай правительственна телеграмма манай Республикын засаг түрэдэ ерэжэ, олоной анхаралда hаяхан нинтэлэгдэбэ. **«Саха (Яхад) Республикын Верховно Совет. Правительство болон арад Танай республикада тохёолдоhон зуд тухай шаналан дуулаабди. Буряад арадтай hаналаа хубаалдажа, гасаланта энэ сагта Таниие дэмжэнэбди. Буряад арадта тудаhан бэрхэшээлнүүд богони болзорто дабагдаха гэжэ найданабди.**

Саха (Яхад) Республикын Правительство аза дүү арадуудай бэе бэедээ түhалал-саха заншалые баримталжа, Буряад Республикада дэмжэлгэ үзүүлэн. 10 миллион түхэриг үгэхэ гэжэ шиндээ», —гэжэ тэрэ телеграмма соо хэлэгдэhые уншагшад хадууhан байха.

Ойрошни хэн зогсоноб?
Орилжо байхадаш,
ядаралда ороходош.
Тохоногыеш дүнгэхэ,
гараа hарбайха
Тон хайратай нүхэр гү,
Али
Аhамш даа,
тиигэхэл hэнши,
шамай гэжэ
Альгадажа нэрбэхэ
дайсан гү—
Сэмүүн сагташ,
Хэсүү үедэш элирэн
харагдаха.

Саха зоной сэхэрмэг хонгоршье hаа, өөhэдынгөө hанаашые алдахагүй зантай байhые би 1973 ондо Якутск хотодо зарлагдаhан уран зохёолой зональна hайндэртэ хабаадахадаа обёороо hэнби. Саха хүнэй гэнэн хонгор байhые нимэ нэгэ ушар гэршэлжэ үгэнэ бэшэ аал? Красноярскhаа эхилээд, Сахалин хүрэтэр нэмжыhэн орон нютагуудhаа ерэhэн зохёолшод чукча поэт Антонина Кымытвалиин байрлаhан номер соо («Лена» гэжэ долоон дабхар зочид буудалда) олоороо суглараад, хизаар ороноо шэнжэлэлгын музейдэ маниие абаашаха автобус хүлеэжэ hуубабди.

Сахын Уран зохёолшодой холбооной правлениин харюусалгата секретарь Моисей Ефимов нэгэ нүхэртээ өөhэдынхеэрээ дуугаралсажа байба. Бидэнэй олонхимнай —ородууд. Бусад яhатан гэхэдэ, чукча Кымытваль, Агаhаа ошоhон Шуя-Ханда Базарсадаева, би гээд лэ дүүрээ. Би тоомоо таhаржа:

— Моисей, бидэнэй дунда хоёрхон сахашуул байнат. Теэд юун гэтэрээ хэрэлдэнэ гээшэбта? — гэбэб. Моисей Ефимов нам тээшэ эрьелдээд:

— Таанад хүлисэгты. Бидэ оройдоошье хэрэлдэнэгүйбди. Бидэ юрэл хөөрэлдэнэбди. Тиигэжэ hанаагаа бү зобогты,—гэжэрхёод, нүгөөдэтээ дахин лэ саха хэлээрээ шулгашалдашоо hэн.

«Ай даа, эдэшни өөhэдынхиеэ гарhаа табихагүй зон байна даа. Манай буряадууд гэхэдэ, юун гээшэб? Хорин буряад стол тойрожо hуугаад, дундань гансахан ородой бин байбал, шада-яда ородоор лэ хөөрэлдөөгөө ябуулхые оролдохол даа»,—гэжэ досоомни хаха ороо hэн.

Тиигээд хөөрэлдөөгөө дүүргэhэн бээрээ, Моисей Ефимов минии ойро ерэжэ hуугаад, иигэжэ хэлэбэ:

— Өөрынгөө мэдэхэгүй хэлые шагнахада, хэрэлдэhэн шэнгеэр дуулдаа ёhотой. Бидэ юу хэрэлдэхэ hэнбибди. Холоhоо бууhан айлшадаа үдэшэ театр абаашахамнай гү, али коллективүүдтэ тараажа айлшалуулхамнай гү гэжэ хөөрэлдөөбди, — гэжэ ушар удхаяа ойлгуулжа эхилхэдэнь, үгыень таhа дүүрэжэ:

— Орхинт даа, би шогложо дуугараа hэм. Буряадууд гээшэтнай шогууша зон юм, —гээ hэм.

Томо-томо тракторнуудые болон хүсэтэй бусад техникэ Хойто зүгтэ абаашаад, Тундрын саарhанай шэнээн нимгэн хүрьhые яаха аргагүй hэндээжэ, гэмэлтээжэ, тэндэнь хүбхэн үргахаяа болёод, энээнhээ ондоо хоолгүй ороныуд үлэсхэлэн байдалтай болоо hэмнай. Тиихэдэнь саха нүхэднай хэн, юун гэхэ ааб гэжэ айжа, эшэжэ байнгүй, шадалан хүрэхэ шанга дуугаар Эхэ Тундраяа аршалан хамгаалжа ороо hэн.

Хойто зүгэй эзэгүй дайдые эзэтэй болгожо, эд болгообди, үшөөшье саашань эд болгохын зам бэдэрхэ хэрэгтэй гэжэ наярдаг гүрэнэй түсхай политикые, зарим зоной хашхаралдадагые эрид шүүмжэлжэ, Саха ороной Уран зохёолшодой холбооной правлениин түрүүлэгшэ Софрон Петрович Данилов түбэй «Правда» газетэдэ горитойхон статья бүри 1986 ондо толилуулхадаа, энэ дайда хэзээдэшье эзэгүй байгаагүй юм, хэр угhаа hуурин зон амидаржа, ажал хэжэ, эхэ байгаалияа гамнан сахижа, хоолойдоо тэжээжэл hууhан түүхэтэй гэжэ онсолоо бэлэй.

Тэрэ гэhээр **түрэhэн дайдынгаа хуулита эзэдынь бидэ гээшэбди** гэhэн бодолые саха арадай удамаршад ажал ябуулгынгаа алишье хэмжээндэ зонойнгоо, нэн түрүүн ород зоной, гүрэнэй политикые хүтэлэгшэдэй ухаан бодолдо хазагайршагүйгөөр нэбтэрүүлжэл байгаа. Тэрэнэйнь аша үрэ мүнөө харагдажа байна бшуу даа: алтанhаа, алмаз эрдэниhээ, агнуурилhаа ороhон олзынгоо ехэнхи хубиие өөhэдтөө үлөөхэ, тиигэжэ экономикоёо hайжаруулха аргатай болоо.

Буряад Республикын арад зондо туhаламжа үзүүлхэдээшье, Россин жасаhаа үгтэhэн мүнгэнhөө хубаалдаа бэшэ, харин тон лэ өөhэдынгөө — Эхэ Тундрынгаа баялигhаа олзолhон мүнгэнhөө үгэбэ.

Манай республикын удамаршад гүүтэhэнэзэл Россин ама хаража hурашаhан, Эхэ Буряадайнгаа эзэдбди гэжэ мэдүүлээ hаа, эзэлжэ hууhан тушаалhаа хиидэшэхэбди гэжэ айгаад лэ, «hүүлээ хабшаад» hуу hууhаар, **энэ дайдын hуурин зон бэшэт** гүүлэхэ түйлда манаа хүргөөд байна бшуу даа.

Хурса булангуудые мүлинги, нарин ухаанай политика ябуулнабди гэхэдээ болохо юм бээ. Теэд «нарин» политика ябуулнабди гэжэ нарила нарилаhаар, хамаг арга боломжоёо дууhыень алдантаа бэшэ гүбди? Үнгэрхэдөө, эхэ хэлэн дээрээ гаража байдаг ори гансахан газетээ мүртэйгөөр тэдхэхэ хуняаhагүй болошоод байхадань яалтайб?..

Намайе националис үзэл бодолтой хүн гэжэ гэмнэхэ дуратайшуул бии хэбэртэй агша. Сэхыень хэлэбэл, hургуулида багшалжа ябахадаа, hурагшадые арhа яhанайнь шэнжээр илгажа үзөөгүйб. Ямаршье—ородшье, буряадшье, хитадшье, татааршье, литовшье шабинарни адлил хайратай байгша бэлэй. Гэхэ зуура националис хараа бодол гээшэ шовинис политикын үри hадаhан гэжэ үнинэй мэдээжэ бшуу. Ехэ арадай гү, али ехэ түрэ засагай зүгhөө шовинис хара шугамай харагдаагүй hаа, националис hанал бин болохошьегүй!..

Хэсүү хүндэ сагтамнай аха дүүгэй, hайн хүршэ зоной гуримаар гараа hарбайжа, экономическа бодото туhаламжа үзүүлhэнэйнь түлөө Саха Республикын засаг түрэдэ, бүхы саха арадта юрын буряадуудай зүгhөө халуун баяр хүргөөд. Эхэ hайхан Тундрадаа энхэ амгалан амидаржа hуугыт гэжэ үреэл даа!..

Ц. ДОНДОГОЙ.

Уран зохёолшын дэбтэрhээ

ЭХЭ ТУНДРАДАА ЭНХЭ hУУГЫТ!

Өөрөө шүлэг зохёогоод, тэрэнээ дуун болгоод дуулажа ябадаг ёhо Буряад орондо гэнтэ тохеолдоhон зүйл бэшэ юм. Табяад онуудаар Дондок Улзытуев олон шүлэгөө дуун болгоод дуулажа ябадаг бэлэй. 1958 ондо Даша Дамбаев Москвагай университедтэхи hуралсалаа орхёод, Эхэ Буряадаа бусахадаа, БГПИ-гэй хамтын байрада орожо ерээд, олохон шүлэгөө хатаржа байгаад дуулаг юм hэн. Тэдээн соohоонь «hүннин харанхы» гэhэн дуунинь арадай болошонхой, залуушуулай дунда мүнөөшье дуулагдадаг.

Буряадай мадээжэ поэт Цыдып Жамбаловай хүбүүн—Саяан Жамбалов мүн лэ шүлэг бэшэдэг байна. Тэдэнээ олоной урда уншадаг бэшэ, харин гитарын хүнгиннөөн доро дуулаг юм. Тинхэдээ Саяан Эржэн нүхэртээ дуулаг. Мэдээжэ артист Зугдар Цыдыповэй басаган Эржэн хадаа хүгжэмэй hургуули дүүргэhэн, тиигээд эзэ хоёр хоюулан аялга найруулдаг байна. Эржэн пианино дээрэ түрүүн гаргажа, hүүлдэнь Саяанинь гитарын «хэлэндэ» оруулдаг.

С. Жамбалов 1983 ондо Агын дунда hургуули дүүргээд. Ленинградай гүрэнэй театрай, хүгжэмэй болоп киногой институдай буряад студнда орожо, 1989 ондо дүүргэhэн байна.

Э. Жамбалова мүн лэ тэрэ институт дүүргээд, тэндээ хоёр жэлэй аспирантурада hураа.

1989 онhоо Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрта хоюулан ажаллажа эхилээ. Мүнөө шэнээр эмхидхэгдэжэ байhан «Зүүн зүгэй үүдэн» гэжэ театрта ажалладаг болобо.

Дуунай аялга найруулхадаа, Саяан өөрынгөө шүлэгhөө гадна ондоо авторнуудайхиhаа, иланганя эсэгынгээ шүлэгүүдhээ шэлэдэг байна.

АГЫН I-дэхи ДУНДА hУРГУУЛИИН СОЛО

Хонхо сэсэгүүдэй дуун
Хээрэ талаар жэнгирээ.
Сэдьхэлэйм хубшэргэй
доhолуулан,
hургуулинемни hануулаа...
ДАБТАЛГА:
Агын буряад эргэнэй
Ашата hургаалай булаг—
Агын дунда hургуулиин
Алдар соло дуулаял!
Үнжэгэн зүрхэнэйнгөө
сүсэгы
Үхибүүдэй сээжэдэ
шэнгээhэн
Үнэншэ шударгуу
багшанартаа
Үреэл-соло дуулаял!
ДАБТАЛГА:
Мандажа жаргаhан
нарандаа
Магтаал соло дуулаял!
Мартагдашагүй
hургуулидаа
Мүнхын байдал хүсэел!
ДАБТАЛГА:

Угаймнай ёhо заншалнуудаа

ОБООТОДОО ОЛООРОО...

Манай тоонто, үлзы hайхан Үльдэргэ нютаг ерэhэн лэ хүн гоёшоон, hайхашаан гарадаг. Гурьба талын хойморто. Үдэ мүрэнэй hэжүүртэ, Молон-Хүндые шэмэглэн байдаг Обоото баабай гэжэ уулын элинсэг хулинсагуудаймнай тахиhаар, сахиhаар ерэhэн домогтой юм даа. Обоото баабаймнай нютаг голойнгоо бусад тахилгатай хада уулануудтал адли улад зонойнгоо амгалан хэшэгтэ ажабайдалые сахин, харан байдаг гэжэ нютагаймнай үбгэ эсэгэнэр хэлэдэг, шүтэдэг.

Hаяхан нютагаархиднай Обоото баабайнгаа тахилга хэжэ, найр наадыень үнгэргөө. Энэ hайхан үдэртэ зургаан hаратай нялха үхибүүдhээ эхилээд, 80 гаратай үбгэд, хүгшэд хүрэтэрөө, 200-гаад нютагаархиднай сугларааа. Гадна нютаг зоной энэ баярта холо, ойгуур ажаhуудаг, ажалладаг нютагаархиднай ерээ. Тэдэнэй дунда медицинын эрдэмэй кандидат А. Б. Раднаев, залуу врач Е. Ц. Галсанов, Захааминай аймагай Мэлэ нютагай бэри болоhон багша мэргэжэлтэй Ц. Ц. Цыдыпова хүбүүнтээ болон бусадые дурдалтай.

Буддын шажантанай ехэ нангин hүлдэ—Зандан Жуу бурханай тахигдажа байдаг Эгэтын дасанhаа баруулжаа оршоhон Зүүн-Үльдэргэ нютагай хойморто, Молон багшын шарилай хадагалагдаhан газарта, анхан угhаа ехэ hайхан, дун сагаан субарга бодхоогдоhон юм. Теэд жэгшүүритэ сагай эрхээр тэрэ субарга хэдэн удаа hандаргагдаhан хойшолонтой. Мүн энэ удаа hергээн бодхоогдоhон тэрэ субарга арамнайлагдаба.

Эгэтын дасанай Гомбо ламхай, Дандин-Жаб лама гэгшэд арамнай бүтээлсээ. Нютагайнгаа зоной үргэл мүргэлэй хэрэгтэ ехэ аша туhаяа үзүүлжэ байдаг Найданай Түшэн, Борбойн Цырен-Дондок болон буян үйлэдэлгын талаар нютагай бусад эдэбхитэдые эндэ дурдалтай даа.

Обоото баабайгаа тахяад, мүргөөд, гороолоод, нютагайхид Үльдэргэ голойнгоо эрьедэ буужа. Үндэрхайнгаа бууса дээрэ ехэ найр наада хээ hэн. Эндэ нэн түрүүн ардаг моридой урилдаан боложо, нютагай эдиршүүл Света Цырендоржиевагай, Жаргал Доржиевай, Цыдып Борбоевой унаhан гүйгөөшэд түрүүлэн ерээ.

Бүхэ барилдаанда 5—6 наhатай үхибүүдhээ эхилээд, 40 наhан хүрэтэр эрэшүүл хабаадалсаа. Обоотынгоо найр нааданай бүхэ боложо шалгарhан Шираб Цыендамбаевич Дагбаевые нютаагархин барлан магтаа. Удаадахи hууринуудые Бүдэ Дондокович Бадма-Цыренов, Даша-Нима Бадмаевич Галсанов гэгшэд өөлөө.

...Обоотодоо олоороо гаража, тахил үргэлөө хэhэн зон оршон hайхан үзэсхэлэнтэ нютагаа хаймадажа, олон hайхан бодолдо абтажа, орон хангаймнай, улад зомнай, энхэ амгалан, хэшэг буянтай hууг лэ гэhэн үреэлнүүдээр далижанхай. баясанхай тараа hэн.

Дарима ЖАМБАЛОВА,
Үльдэргын дунда
hургуулине дүүргэгшэ.
Яруына.

ТҮРЭ, ХУРИМ ТУХАЙ

ОНЬhОН ҮГЭНҮҮД, ҮРЕЭЛНҮҮД

Зунай hайхан үдэрнүүдтэ буряад нютагуудтамнай, бусадшье газарнуудта хүнэй хуби заяа холбодог. гэр бүлэ болгодог түрэ, хуримууд ханхилдаг гээшэ. Эндэ hайн hайхан үгэнүүд, үреэлнүүд хэлэгдэдэг гээшэ. Олоной анхаралда эдэ үгэнүүдые зорюулан бэшэжэ үгэхэмнай.

Ороходо.
Олон боложо,
Ерэхэдэ,
Ехэ боложо байгты!
Абаха худалдахаhаа,
Аралжаа байдаг,
Абаха гэрлэхэhээ,
Түрэл байдаг.
Газар хотоймо хурим,
Гал шатаамаар баяр.
Намалзама намаа набша
зөөлэн,
Хотолзомо хурим түрэ
зохид.
Түмэрэй hайннис
Дархан мэдэдэг,
Түрын hайнние
Үбгэд мэдэдэг.
Түрэ түмбэгэр,
Ёhо ёмбогор.
Хурада хэншье норохо юм
Хуримда хэншье
ошохо юм.
Шабаргүй уhан үгы,
Шалшаагүй хурим үгы.

УЯН ХАТАРАЙ ДОЛГИН СОО.
А. ШАГДАРОВАЙ фото.

Уншагша асуудал табина

hЭЕЫ ГЭРЭЭ hЭРГЭЭЕБДИ

Оло мянган жэлнүүдэй хугасаада hэеы гэр соо буряад зон, монголшууд ажамидаржа, ажаhуужа, үдэжэ, угайнгаа ёhо заншалнуудые гээнгүй, үндэр соёл болбосоролтой, үнэр баян байдалтай, энэрхы hайхан сэдьхэлтэй хоридохи зуун жэлые тулажа ерэhэн түүхэтэй байна. Теэд хожомынь шэнэ соёл байдалтай болоходоо, үндэhэн соёлhоо, байгаалиhаа холодожо, ахир обор бэетэй, элдэб үбшэнүүдтэ, халтад гээл hаа, нэрбэгдэшэхэеэ забдадаг болошонхой. Хэрбээ мүнөө монгол ороной худөө нютагуудhаа ерэhэн хүнүүдые иланганя залуушуулые сасуулжа, ажаглабал, тэдэнэй хатуу бэетэйе ман шэнги хүйтэндэ даараже, халуунда «эhэжэ» байдаггүйень илгахаар. Хүсэ тамир оруулдаг газарhаа, уhанhаа, тэнгэриhээ таhараагүй, бэеэ үнжэгылөөгүй хүнүүд хүдэр элүүр бэетэй, hайн зантай, зориг түгэлдэр байха жэшээтэй.

Буряад арадайнгаа элинсэг хулинсагай нэгэ ёhо баримта болохо hэеы гэрые hэргээхэ туршалга хэхэ гэhэн зорилготойгоор бидэ нёдондо жэлдэ «Бурятская юрта» гэжэ нэрэтэй бага предприяти эрхилээ бэлэйбди. Үнэ хада орхигдоhоо, мартагдаhан, манай аба эжынэрэйшье хараа нюдэндэ үзэгдэжэ үрдигдөөгүй тооно, уняа, хана, дээбэри, туурга, хагсарга гэхэ мэтэдые хэхэ, оёхо, нэхэхэ гээшэ тобшоор хэлэшэгүй, орёо хүндэ ажал байшоо. Ядан зобон, эгээ түрүүшынгээ hэеы гэрые Лодон Линховоиной бэшээшээр hажаажа бүтээгээ бэлэйбди.

Хойшодоо, мүнөөнэй бии байгаа материалнуудые хэрэглэхэдээ, бага зэргэ ондоо түхэлэй болгожо байдагбди. hэеы гэрэймнай диаметр таба шахуу метр, үндэрынь хоёр метр 80 сантиметр болодог. Тооно, уняа, хана, үүдэнүүдые хуhаар, улаhаар, нарhаар хэдэгбди. hэеыень Улаан-Удын нарин сэмбын комбинадhаа абаа hэмди, гадна хахад хэмэл (полусинтетическэ) hэеыгээр туурга, дээбэри, үрхэ оёходо болохо байна. Үүдэ хэхэдээ, түрүүн ехэ ядалдаабди, ондоо түхэлэй таарамжатан юумэн боложо үгэдэггүй hэн. Мүнөө хүнгэн, гоё, буряад угалзануудта, ёhотой урдань хэрэглэгдэдэг үүдэнүүдые хэжэ hураабди.

Буряад заншалай ёhоор, манай hэеы гэрые хүдөөдэ hуудаг hая гэрлэhэн залуушуулай газаагаа тодхоод эундаа байгаа hаа, hонин байха. Досоонь урданай ёhоор айлшадые угтажа абахада, холын бэлшээриин эуhаланда табихадашье болохо. hэеы гэр соохи агаар ходо арюун тунгалаг байдаг. Буряад зон анхандаа hэеы гэр соо байрлахаhаа гадна ондоо багахан гү, али хуушан hэеы гэр соогоо ажахынгаа зэр зэбсэгүүдые хадагалдаг, жэжэ божо малнуудаа байлгадаг байгаа.

Бүхы юумэнэй үнэтэй болоhон ушарhаа бидэ мүнөө hэеы гэрээ амин хүнүүдтэ хори-хорни таба мянгаар, предприятинуудта худалдахада нэмэлтэ түлбэриин налог гээд үшөө байдаг. Шала, гэрэй хэрэгсэл, зууха гээшэдые даб дээрэ мүнгэн зөөригүйhөө боложо хэдэггүйбди. Буряад-монголшуудай ёhо заншалые дахажа бүтээhэн хоёр зүйлэй гэрэй хэрэгсэлнүүд манда бии: hиилэhэн хулнүүдтэй табсангууд, уталзатуулан шэмэглэhэн ороныуд, hандалинууд, үхэгүүд, гүнгарбаанууд. Хэрбээ саашадаа бүтэн бүлеэн амидаржа, хүл дээрээ гаража шадаа hаа, эдэ хэрэгсэлнүүдээ хэжэ үргэлжэлүүлжэ болохобди. **Мүнөө манда эгээ хэрэгтэй юумэн гэхэдэ, hэеы болоно. Хэрбээ барагсаа хямда сэнтэй эшэгы гэрэй hэеытэй хүнүүдэй байгаа hаа, хамта hэеы гэр бүтээдэг болоходомнайшье болохо hэн.** Бидэ Улаан-Удэhөө хойшо табин километрэй газарта Турунтаево гэжэ тосхондо ажалладагбди.

Хэрбээ манай hэеы гэр хэрэгсэhэн гү, али мантай хамта тэрэниие саашань бүтээлсэхэ хүсэлэнтэй хүнүүдэй байгаа hаа, маниие нимэ адресаар олохо, дэмжэхэ: **расчетный счет 60905 в Турунтаевском банке Россельхозбанка, МФО 107196, индекс 671260 Республика Бурятия, Прибайкальский район, Турунтаево, ул. Юбилейная 8—1, тел. 51-8-38 код 244.**

В. ДАБАЕВ, хүдөө бэшэгшэ.

...ЛАР hАhАН

...уулын ороогоор
...ин ягааран
сэсэглээ.
...йхэн hаhамни
...горгодоод
үлөө лэ...
...горгодоод
үлөө лэ...
...Хушуунай
ороогоор
...хүхэ үүлэн
сугларааа.
...уймар hаhамни
...хадажа холодоо...
...хадажа холодоо...
...гор уулын
ороогоор
...но, бургаhаа
гүлгэлөө.
...шугын хуhад соо
...р hаhамни
үнгэрөө...
...р hаhамни
үнгэрөө...
...уулын ороогоор
...hолонго толороо.
...еымни сараа
мүрнүүд
...адарта хосороо...
...адарта хосороо...

АНААГАЙ ДАСАН

Анаа голой эрьедэ
Анаа дасан оршоно.
Аюул сагай мүндэртэ
Алаг зүрхөө сохюулаа!
Шасаа гараг дэлхэй дээр
Шабар соohоо түрөө гү?
Шүбгөөр зүрхөө
хадхуулхаа.
Шэрүүн туулга амсахаа?
Хэндэш туhа хэрэггүй,
Хээрын дунда оршоно.
Хүнэй гэмтэ ябадал
Хэтэ мүнхын дурасхаал!
Улаан нарен эрьенэ,
Угай бэшэг дамжана.
Зоной сэдьхэл сахихаа
Залуу дасан мүндэлөө!
Хүхэ үндэр тэнгэридэ
Хун шубуун нидэнэ,
hандаргагдаhан дасанай
hүлдэ мэтэ үзэгдэнэ,
Анаа голой эрьедэ
Анаа дасан оршоно...
АЖАГЛАЛТА:
1837 ондо мүндэлhэн Анаагай дасан 1937 ондо үхэр буугаар буудуулжа hандаргадаhан түүхэтэй. Мүнөөшье болотороо талын дунда томо сагаан хада мэтэ тобойжо харагдадаг.

СЭНТЭhЭН САГААН hАРА

Сэнтэhэн сагаан
hарамнай.
Шэдитэ туягаа сасана.
Сахалайтаhан
шараймнай
Соогой, дулаахан
миhэрнэ...
ДАБТАЛГА:
Сэнтэhэн сагаан
hарамнай
Шэди Туягаа сасана...
Зүүн нюдэмнай татажа,
Жаргалтай байдал
зүгнөө.
Тээлниг соогоо эжымнай
Тээгын дууе гүнгэнөө.
Шамарган саhан дорohоо
Сахилза ногоон мүндэлнэ.
Урма баяртай зүрхэндэм
Ургы сэсэг бадарна.
ДАБТАЛГА:
Алтан гадаhан
мүшэмнай—
Агшан зуура
наhанаймнай
Аян замай гэрэл дээр
Аниб-онниб эмнисэгээ.
ДАБТАЛГА:

hАРАХАН НЮДЭНҮҮД

Харахан нюдэнэйш
ошохон
Хайран зүрхыем
дүрөөгөө.
Түбшэн байдал үнгэржэ,
Түймэр досоом
сорьёлоо!
Түбшэн байдал үнгэржэ,
Түймэр досоом
сорьёлоо!
Хара нюдэнэйш оёорой
Хура бороо гүнигhаа
Хүмэриhэн сэдьхэлдэм
Хааян аадар адхараа.
Хүмэриhэн сэдьхэлдэм
Хааян аадар адхараа.
Хааян аадар адхараа.
Мээхэй нюдэнэйш
ольhонhоо
Миниии досоо дулаасаа.
Тохёолдоhон зүрхэмнай
Толо гэрэл татуулаа.
Тохёолдоhон зүрхэмнай
Толо гэрэл татуулаа!
Эрхэ харахан нюдэнэйш
Эди шэди—зүрхэндэм
Хулhан лимбыиш дуунай
Хонгёо абяан—
сэдьхэлдэм.
Хулhан лимбын дуунайш
Хонгёо абяан—
сэдьхэлдэм!

Номой тал

«ХЭТЭ, САХЮУР»

«Хэтэ, сахюур» гэhэн гаршагтай номсоохи уянгата гүрлөө шүлэгүүдые поэтесса Галина Раднаева уншагшадтаа бэлэглэбэ. Энэ ном Захааминай районой типографида hаяхан хэблэгдэhэн юм. Тиигэжэ Галина Раднаева уян hайхан үгөөрөө, үнэншэ зүрхөөрөө зула бадаргаа, үшөө нэгэ шүлэгүүдэй номоороо зохёохы ажалайнгаа толотомо хуудаhа нээбэ гээшэ.

Поэдэй зохёохы ажалай нэгэ hалаань гэхэдэ, уг үндэhэнэй hүлдэ—гал гуламта болоно гээ hаа, алдуу болохогүй. «Гуламтын гал», «Хэтэ, сахюур» гэhэн номууд дээрэ хэлэгдэhэн үгэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр гэршэлнэ.

Гал гуламтын дулые унтараангүй ябаха тухай, тиихэдэ дэлхэй дээрэ боложо байhан үйлэ тухай бэшэжэ, нэрэ хүндые үргэхын тула хатуу сэхэ үгөөрөө поэтесса бүхы хүсэлөө гаргана. Тиигэбэшье үсын аймидаралда этигэжэ, найдажа, инаг дураяа зөөлэн дулаан үгэнүүдээр тэрэ дурдана.

Сээжэhээнь гараhан сэхэ бодолнуудаараа, үгэнүүдээрээ уншагшадайнгаа зүрхэ сэдьхэлыень доhолгоно. Хүнэй hанаан сэдьхэлэй hайн hайханиие магтан, түрэл газар нютагтаяа хүнэй нягта холбоотой байhые харуулhан шэнэ уянгата шүлэгүүдэйнгээ багламаhаа уншагшадтаа дурадханабди.

Л. БУДАЖАБАЙ.

* * *

Үдэшын удхэн хүхэ бэхэдэ
Үдэрэй сагаан удые дүүргэжэ,
Үльгэрөө түүрээхэм...
hүнинн мүшэдые дүхэрнглүүлжэ эндэ
Хэтэдээ хүнэй жаргадагые hурагшалжа,
Хөөрөөгөө эхилхэм.

* * *

Айдар наhанайм намтар
Ангаhан добын хормой юм.
Улаа бутараад тэндэ
Улаалзай хабартаа жаргадаг юм.
hалхинда хаягдаhан үдэрнүүдии
Хайр шулуун болошоол ха.
Тэндэ унаhан зүрхэмни
Талаан боложо сохилхонь ха.

* * *

Үндэрэй оройдо далиия дэлидэг
Хун шубуун ха—энэ тэнгэри.
Хонолгодоо бусахынь хүлеэжэ байдаг.
Уурхайнь ха—энэ газар.
Уурхайдаа ерэхэдээ, хун шубуумни
Дуумиил ха—зуладал бадаршанаб.
Унтажа ядаhан энээхэн зүрхэмни
Далинь ха—саарhыем сохино.

ГААБАРИНУУД

Гэлигэр хүхэ хулгана
Гэдэhээ шэрээд гүйнэ.
(Зүүн, hабагша).

Далай дээгүүр
Дараанса хуулаа.
(Газар хахалха).

Далайда
Далан онгоошхо.
(Губшуур).

Жалга уруу
Жаран могой урилдаа.
(Ханада хүбхэн табиха).

Монгол нохой
Модон hүүлтэй.
((hүхэ).

Монголой басаган
Модон хүлтэй.
(hүхын эшэ).

Монсогор шэл
Морниhоо хурдан.
(Буугай тобшо).

Монсогорхон хүбүүн
Мориниоо хурдан
(Буугай hомон).

Хара торгон дэгэлтэй hэм,
Оёдолгүйгөөр бүтээhэн
hэм,

Хара түмэр hүхэтэй hэм,
Хатаалгагүйгөөр бүтээhэн
hэм.
(Тоншуул).

Хүүр-хүүр дуутай,
Хүхэ торгон дэгэлтэй.
(Гулабхаа).

АБИТУРИЕНТ—92

Энэ жэлдэ дээдэ болон тусхай дунда һургуулинуудта оролгын шалгалтын урда тээ республикын эрдэм һуралсалай зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд журналистнартай уулзажа, тэдэнэй асуудалнуудта харюусаһан, энэ жэлэй шалгалтын зарим тэды онсо илгаанууд тухай хөөрэжэ үгэһэн байна.

Тус уулзалгада Буряад Республикын эрдэм һуралсалай министр **С. Д. Намсараев**, Новосибирскын университедэй Буряадай филиалай директор **Н. Б. Дандарон**, республикын ректорнуудэй соведэй түрүүлэгшэ, Зүүн Сибириин соёлой институдай ректор **Г. И. Балханов**, республикын дээдэ болон тусхай дунда һургуулинуудай түрүүлэгшэ **А. И. Бадлуев**, республикын тусхай дунда һургуулинуудай директорнуудэй соведэй түрүүлэгшэ **А. П. Долбак** гэгшад хабаадаа.

— Энэ пресс-конференцие зорюута эмхидхэһэн байнабди. Ушар юуб гэхэдэ, манай республикын Верховно Соведэй һүүлшын сессидээрэ Эрдэм һуралсал тухай, Республикын арадуудай хэлэнүүд тухай Хуулинууд баталагдан абтаһан байна. Хуулинуудые зүбшэн хэлсэлгын үедэ зарим депутадууд эрдэм һуралсалые түлөөһэтэй болгохоёо хүсэнэт гэһэн ямаршье үндэнэгүй гэмнэлгэ манда хэ һэн. Россин Эрдэм һуралсалай министерство жэл бүри дээдэ болон дунда һургуулида оролгын шалгалта тухай гол заабаринуудые зохёожо, манда эльгээдэг юм. Мүнөө жэлдэ Россиһаа ерэһэн заабаринууд дотор зарим мэргэжэлээр түлөөһэтэй һуралсал хараалгаданхай. Зүгөөр энэмнай гүрэнэй захилһаа гадуур үнгэргэдэхэ юм. Тодорхойлон хэлэбэл, гүрэнэй захилаар абаха ёһотой бүхы оюутанние шэлэһэн хойноо, мүнгэ түлэһэн оюутан өөһэд хоорондоо мүрысэжэ, ехэ балл абаһан хүнинь дээдэ гү, али тусхай дунда һургуулида орохоор зуршалагдаха. Коммерческэ хэлсээтэйшье, али үгышье һаа, үхибүүд аб адляар бүхы шалгалтануудаа бариха зэргэтэй. Ямар нэгэн шалгалтаяа абитуриентын барижа шадаагүй һаа, тэрэнэй коммерческэ хэлсээн туһалхагүй.

Мүнөө үедэ олон тусхай дунда һургуулинууд коммерческэ хэлсээнэй ёһоор хүдэлхэ баатай болоод байна. Ушар юуб гэхэдэ, тэдэндэ байра байдалаа заһабарилха мүнгэн яаха аргагүй дуталдана. Мүн сагай эрилтэдэ сэхэ хабаатай зарим шэнэ мэргэжэлнүүд бии болоно, тиимэһээ тэдэнэй түлөөһэтэй байхань гайхалгүй, —гэжэ **С. Д. Намсараев** хөөрэбэз.

Ректорнуудэй соведэй түрүүлэгшэ, Зүүн Сибириин соёлой институдай ректор **Г. И. Балханов**: «Эрдэм һуралсал гээшэ манай ороной ажабайдалһаа сэхэ дулдыдана. Эгээл тиимэһээ орон доторнай хубилалтануудай болоходо, эрдэм һуралсалда мүн лэ хубилалта болоно. Теэд тэдэ хубилалтануудайнь түлөө һуралсалые хараха гээшэ эгээлэй хэрэг болошонхой. Зүгөөр манай ороной дээдэ эрдэмтэй хүнүүд дэлхэй дээрэ яһала сэгнэгдэдэг, тэдээндэ хилын саана гаража хүдэлхөөр дурадхагдадаг гэжэ мартаха ёһогүйбди. Түлөөһэтэй һуралсалда ороё гэжэ хэлэхэ аргагүй. Зүгөөр үнгэрэгшэ жэлэй ноябрьһаа хойшо институдайнгаа корпус заһабарилха мүнгэгүй байнабди. Мүнөө үедэ Зүүн Сибириин соёлой институдай оюутанай 5—7 процентнь коммерческэ хэлсээнэй ёһоор һурана. Зүүн Сибириин технологическа институдта 15 процент, хүдөө ажахын институдта 10. багшанарай институдта 5—7 процентнь һуралсалайнгаа түлөө түлбэри түлэнэ. Тиихэдээ бидэнэр оюутанай түрэлхидтэйнь бэшэ, харин предприятинуудтай, колхоз, совхозуудтай, спонсорнуудтай хэлсээ баталнабди.

Байгша ондо манай институдта шэнэ мэргэжэлнүүд— маркетинг, музейн хүдэлмэрилэгшэд, номой наймаанай мэргэжэлтэд, библиотекын маркетинг, хүгжэмэй багша, мэргэжэлтэ актер гэхэ мэтэ бии болохо юм».

Тусхай дунда һургуулинуудай директорнуудэй соведэй түрүүлэгшэ **А. П. Долбак**:

— Республика доторнай 20 тусхай дунда һургуулинууд тоологдоно. Гүрэнэй захил дүүргэжэ, мэргэжэлтэдые бэлдэхэһээ гадуур коммерци хэнэбди. Тингэнгүй амидархын аргагүй. Зарим училищи, техникумуудай хаагдаха туйлдаа хүрэнхэй. Энэ жэлһээ эхилжэ, Улаан-Удын кооперативна техникум юрист, экономист, коммерсант гэһэн мэргэжэлтэдые бэлдэжэ эхилхэнь. Мүн зарим техникумуудэй һуралсалай программа сагай эрилтээр һэлгэгдээ.

Новосибирскын университедэй Буряадай филиалай директор **Н. Б. Дандарондо** үгэ үгтэбэ:

— Буряад орондо университет бии болгохо талаар хөөрэлдөөн һүүлэй хорёод жэл соо болоһон гээшэ. Байгша ондо Новосибирскын университедэй Буряадай филиал нээгдэбэ. Энэ филиалнай ерээдүй сагта аминдаа университет болоно ааб даа. Зүгөөр мүнөө дээрээ филиалшье байһаниинь болохо юм гү гэжэ һанахаар. Ушар юуб гэхэдэ, Новосибирскын университет манай орон соо эгээл эрхимүүдэй нэгэн гэжэ тоологдодог. Тиимэһээ Буряадай университедэй хүл дээрээ гараха хэрэгтэ гол университеднай һуралсалайнгаа программануудаар, эрдэм шэнжэлэлгын хүдэлмэринүүдээр манда тон ехэ туһа хүргэхэнь дамжаггүй. Манай филиалда 3 факультет байха: гуманитарна, естественна, физико-математическа.

Гуманитарна факультедтэ Түбэй Азиин арадуудай хэлэ, түүхэ гэхэ мэтые шудалха, естественна факультедтэ оршон тойронхи байгаалияа шэнжэлхэ, хамгаалха асуудалнууд үзэгдэхэ байна. Хамта дээрээ 10 бүлэгтэ, 150 хүбүүд, басагад шэлэгдэн абтаха. Шалгалта июлиин 15 болотор үргэлжэлхэ юм. Манай филиалда орохо дуратайшуул олон хэбэртэй. Тиимэһээ ехэ конкурс болохоор хүлеэгдэнэ. Бүхы шалгалтануудые Новосибирскын университедэй багшанар абаха юм. Харин оюутанда гол түлэб Буряадай эрдэмэй түбэй эрдэмтэд багшалхаар хараалагдана. Новосибирскын университедтэ гол түлэб эрдэмтэд багшалдаг юм. Мүнөө үедэ шалгалтын урда тээхи бэлэдхэлэй курсануудуд үнгэргэгдэнэ.

Дээдэ болон тусхай дунда һургуулинуудай түрүүлэгшэ **А. И. Бадлуев** үгэ хэлэбэ.

— Мүнөө үедэ дээдэ болон тусхай дунда һургуулинуудта һуража байһан бүхы оюутанай 60—70 процентнь городойхин болоно. Энэ хадаа городой һургуулиннхидай һайн бэлэдхэлтэйс харуулна гү, али худөөгэй һургуулинуудай муу байдалтайе харуулна гү?

Коммерческэ һуралсал тухай хэлэхэ болоо һаа, жэшээнь, Америкэдэ һуралсалайнгаа түлөө оюутан 20—30 мянган доллар түлэдэг. Тэрэ хадаа манай «модон» түхэригөөр тоолоходо, 2—3 миллион тухай болоно. Харин манай дээдэ һургуулинуудта, жэшээнь, Зүүн Сибириин технологическа институдта коммерческэ хэлсээн 230 мянган, соёлой институдта 100 мянган, багшанарай институдта 60 мянган, совхоз-техникумдэ—30 мянган, кооперативна техникумдэ 8 мянган түхэригтэ хүрэдэг, Теэд студентын тамсал стипендиг түлэхын тула жараад мянган түхэриг гаргашалагдадаг болоҳой.

Уулзалгын түгэсхэлдэ эрдэм һуралсалай зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд журналистнарай асуудалнуудта харюусаһан байна.

— **Шадалтай, баян түрэлхид өөһэдынгөө үхибүүдэй түлөө коммерческэ хэлсээ баталха аргатай гү?**

— Аргатай. Зүгөөр шалгалтанууд коммерческэ хэлсээнһээ дулдыдахагүй.

— **Коммерческэ хэлсээ баталһан оюутан өөрын тусхай программа захяад, һуража шадаха гү?**

— Шадаханьшье шадаха. Теэд мүнөө үедэ энэ хэрэг хүсэдөөр бэелүүлхэ аргагүй байнабди.

— **Шэнэ университедтэ бүхы шалгалтануудаа тушаагаад байбал, ажалай стаж хараада абтаха гү?**

— Абтаха. Бусад дээдэ һургуулинуудтай аб адли байха.

— **Буряад Республикын арадуудай хэлэнүүд тухай Хуули дотор дээдэ һургуулида оролгын шалгалтануудые гүрэнэй алишье хэлэн дээрэ тушаажа болохо гэжэ хэлэгдэнэ. Буряад хэлэн дээрэ бүхы предмедүүдээр шалгалтануудаа үгэжэ болохо гү?**

— Болоно ааб даа. Теэд мүнөө үедэ хэн бүхы предмедээрээ буряадаар тон һайнаар мэдэхэ гэшэбэ?

— **Тиимэ нэгэшье хүн олдобо һэн гэлэйг.**

— Тингээд байбалнь, буряад хэлэ мэдэхэ багшанар тэрэнһээ шалгалта абаха болоно.

Д. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

Нютаг нютагай һонин

ҺАЙНДЭРЛЭБЭ

Гусиноозерск хотодо залуушуулда зорюулагдаһан һайндэр һаяхан үнгэргэгдэбэ. Энэ һайндэртэ зорюулагдаһан элдэбын һонирхолтой хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдөө. Жэшээлбэл, хотын Соведүүдэй талмай дээрэ гитаристнуудай конкурс үнгэргэгдэбэ. Конкурсдо гитара дээрэ наадаха дуратай бүхы зон хабаадаа. Талмай дээрэ урданай, мүнөөнэй, буряад, ород дуунууд эдэлһэн байха юм.

Тус конкурсдо илажа гаранаһан лауреадуудые нэрлэбэл, Баир Дамбаев, Семен Баглаев, Ольга Зоригтуева, Сергей Лисюк, Вика Петишева гэгшэд болоно. Һайндэрэй түгэсхэлдэ залуушуулда зорюулагдаһан дискотекэ үнгэргэгдөө.

Һайндэрэй спонсорнууд городой худалдаа наймаанай коммерческэ, залуушуулай Союзай түбүүд, Сэлэнгын районой захиргаанай залуушуулай таһаг болоно.

БАҺАЛ ОЛЗОТОХОНЬ ХА

Сэлэнгын дунда һургуулиин үхибүүд класс классааараа звенонууд болоод, һургуулиингаа участок дээрэ хүдэлдэг байна. Эдэнэр овощ, жэмэс, элдэбын сэсэгүүдые ургуулжа худалдадаг, заримыень һургуулиингаа буфедтэ үлөөдэг байха юм. Энэ үхы хүдэлмэриие һургуулиин директор Александра Павловна Сычкова хүтэлбэрилнэ. Өөрөө биологиин багша хүн.

Тээсгэн һургуулиин үхибүүд овощой рассадануудые ургуулжа, хүн зондоо хямда сэнгээр худалдаа. Тингэжэ тэдэнэр мянган түхэриг мүнгэ олоһон байна.

Булта үхибүүдэй гурим журамтайгаар худалдэгшье һаа, эгээл эрхимүүдынь, эдэбхитэйшүүлыень дүрдамаар гэжэ һанагдана. Эдэмнай хэд бэ гэбэл, Л. Дубинина, Л. Гаськова, Д. Килин, Т. Шангина, О. Мурзиненко, М. Унагаев, А. Трифонов, И. Михайлов, Б. Ванданов гэгшэд болоно.

ЗАНШАЛТА УУЛЗАЛГА

«Сэлэнгэ» газетын редакци районойнгоо хонишод-зуутанаар заншалта уулзалгаяа наяхан үнгэргэбэ. Эндэ сугларагшад мүнөө үедэ, мүн саашадаа яажа амидарха тухайгаа зүбшэн хэлсэһэн байна. Энэ аша туһатай хөөрэлдөөндэ хонишод-зуутад В. А. Чойсоронов, Д. Р. Турбянов, Б-С. Ц. Цыбденов, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Г. И. Прокосов, районой хүдөө ажахын управленийн ахамад зоотехник М. С. Аюров гэгшэд үгэ хэлэжэ, һанамжа, дурадхалнуудые оруулһан байха юм.

Гэхэтэй хамта районой зарим ажахынууд, жэшээлбэл, «Эрдэм» колхоз, Кировэй нэрэмжэтэ совхоз, Холбоолжоной шулуу нүүрһэнэй уурхайн хамһабариин ажахы (урдань Химнын, Бестужевай нэрэмжэтэ совхозууд байһан) түрүү хонишодоо заншалта уулзалгадань эльгээжэ шадабагүй гээд онсолхо хэрэгтэй.

С. АЮШЕЕВ.

Болоһон ушар

ХАЙША ХЭРЭГ ЯБАДАЛАЙ ХОЙШОЛОН

Хяагта хотын баригдажа байгаа шэнэ гэрнүүдэй нэгэндэ гэнэ усал болобо. Баригдажа байһан гэрэй хажууда түмэр-бетон хабтагайнууд обоолоотой байһан юм. Бүлэг хүбүүд тэндэ сугларба, тэдэнэй дунда 14 наһатай Саша Тищенко бии һэн. Гэнтэ 6 тонно шэгнүүртэй мантан томо хабтагай хэлтын халижа, хүбүүе даражархёо бэлэй...

Оог хуугай болоходо, хүнүүд гүйлдэжэ ерэбэшье, хабтагайе үргэхэ шадалгүй байба. Барилгын кран асараад, голгүй Сашые гаргажа абаа һэн. Хяагтын хирургнууд орёо хүшэр операци хээ. Хэдэн үдэрэй туршада хүбүүхэн үхэһэн амиды хоёрой хоорондо байгаа. Гашуудалда дарагдаһан эхэнь хүбүүнэйнгээ хажууһаа һалангүй, нахина.

Хирургическа таһагые даагша Ю. С. Чайкин ингэжэ хэлээ һэн: «Хэдэн зуун операци хээб, теэд энээн шэиги хүндэ ушартай дайралдаагүйб. Урданай «Сельхозтехника» нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэд ерэжэ, шуһаяа үгөө. Үнөөхи ёро муута гэрынь тэдээндэл баригдана бшуу. Барилга дээрэ аюулгүй байдалые нягтаар сахихаяа яадаг юм бэ?».

Зүб даа. Түмэр-бетон хабтагайнуудые ябталан табиха гурим хазагайруулгдаһанһаа болоҳо, гэнэ усал болоо. Даалгагдаһан ажалдаа хайша хэрэгээр, һаланаар хандадаг ушарай хойшолон нимэл ха юм. Энэ ушараар мүрдэлгэ эхилэнхэй.

Е. ЕВГЕНЬЕВ.

ЭРХИМ ХҮМҮҮЖҮҮЛЭГШЭ

Испаниин Барселоно хотодо эхилхээ байгаа Олимпиин XXV наадануудай урда тээхэнэ Буряад Республикын олонитэ, мэргэн буудагшад, спортсменүүд манай республикаһаа Олимпиин наадануудта түрүүшынхээ хабаадаһан мэргэн буудагшын 40 жэлэй ойн баярай үдэрые тэмдэглэжэ байнхай. Тиихэдэ 1952 ондо Хельсинкидэ үнгэргэдэһэн Олимпиин наадануудта манай республикын мэргэн буудагша П. П. Николаев СССР-эй суглуулагдамал командын бүридэлдэ түрүүшынхээ оруулагдажа, хабаадаа бэлэй. Тэрэ гэһээр аяар 40 жэл үнгэрбэл даа.

Нютагаймнай хүбүүн Петр Павлович Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветеран юм. Тэрэ дайнай жэлнүүдтэ инженер-механик мэргэжэлтэй, хуягта техникэ заһабарилдаг, жолоододог байгаа. Нүхэр Николаев дайгаа дүүргэжэ ерэһээр М. Н. Ербановай нэрэмжэтэ хүдөө ажахын техникумдэ багшалба. Тиихэ үедөө мэргэн буудалгаар һонирхожо, 1951 ондо СССР-эй спортын мастер болоһон байгаа. Сагаалса мэргэлхэ шадабаряа жэл бүри һайжаруулһанай ашаар гурбан зүйлөөр сагаалса мэргэлхэдээ, онсо шалгаржа, СССР-эй ДОСААФ-ай чемпионой нэрэ зэргэдэ зургаа дахин хүртэһэн байха юм.

Олимпиин наадануудта хабаадаха эрхим мэргэнинь тодоруулхын тула Петр Павлович 1952 ондо Выборг хотодо СССР-эй мэргэшүүлтэй шэлэн абалгын мүрысөөндэ хабаадаа һэн. Тиихэдээ онсо шалгаржа. Олимпиин наадануудта хабаадаха эрхэдэ хүртөө бэлэй.

П. П. Николаев Хельсинкиин сагаалса дээрэ «гүйжэ ябаһан оро» буудахадаа, бүхэсоюзна хоёр рекорд тогтооһон байгаа. Олимпиин наадануудта хабаадажа ерэһэнэйнгээ һүүлээр нитын тренерээр хүдэлхэдөө, Буряад ороной-нгоо мэргэн буудагшадай дундаһаа хэдэн СССР-эй спортын мастернуудые һургажа гаргаа. Тэдэнэй дундаһаа Иосиф Данилов, Вениамин Орликов, РСФСР-эй суглуулагдамал командын гэшүүд Цырен Бальжиев, Юндэн Жамбалов, Василий Варфоломеев гэгшэдые нэрлэлтэй. Тренернүүд Николаев Жамбалов хоёрой һурган хүмүүжүүлһэн спортсменүүд арба гаран жэлэй туршада Россин болон Алас-Дурна зүгэй зонодо эгээл мэргэн буудагшад гэжэ суурхадаг һэн. Буряад ороной спортсменүүдэй дундаһаа эгээл түрүүлэн Олимпиин наадануудта хабаадаһан Николаевай үбсүүн дээрэ олон медаль, тэмдэгүүд ялардаг юм.

СССР-эй спортын хүндэтэ мастерай нэрэ, зэргэдэ хүртэһэн нүхэр Николаев сагаалса мэргэлэгшэдэй дунда үнгэргэгдэдэг мүрысөөнүүдтэ таһалгаряагүй хабаадажа, баяи дүй дүршэлөө залуушуулда дамжуулхын түлөө эсэхэ сусахые мэдэнгүй ороолдожо ябахыень харахада, урма баяр түрүүлдэг лэ. Мүнөө тэрэ хүүгэдэй спортын 2-дохи һургуулиин тренерээр хүдэлһэн зандаа.

Үргэн Буряад ороноо Олимпиин наадануудта хабаадажа ерэһээр 40 жэлэйнгээ ойн баярые эдэ үдэрнүүдтэ тэмдэглэжэ байһан Николаевта республикын олонитэ, спортын ветеранууд, спортсменүүд олон удаан жэлдэ энхэ элүүр ябахыень үнэн зүрхэнһөө хүсэнэ.

Т. СОКОЛОВА,
Буряад Республикын ОСТО-гой соведэй ахалагша инструктор.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: спортын ветеранууд П. П. Николаев. Л. А. Гармаева, Д-Н. Р. Эрдынеев, П. С. Очиров.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВЭЙ фото.

Зуһаландаа газарай эдеэ ургуулагшадта

Дыни, арбуз ургуулха гэбэл...

Байгал шадарай шэрүүн уларнлые хараада абан, дулаанда дуратай дыни, арбузуудые нмагтал теплицэ, парник соо ургуулжа болохо юм.

Үрэжэлтэй һаин газарта һуулгагдаһан энэ эдеэн наратай үдэрнүүдтэ 25—30°С доошо 'бэшэ, бүрхэг үдэрнүүдтэ 20—22°С бага бэшэ, мүн һүниндөө 16—18 градусһаа бага бэшэ дулаанда дуратай юм.

Манай эндэхи ута бэшэ зунай үедэ энэ ургамалай хүсэд эдеэшэжэ үрдихынь тулада рассада ургуулжа, хүрьһэндэ һуулгаха хэрэгтэй.

Арбузай, дынинн үрэһэхэнүүдые һайса үтэгжүүлэгдэһэн, нэмэлтэ тэжээл оруулагдаһан газар шоройтой полиэтиленд гү, али саарһан стаканууд соо таридаг гэшэ. Үлүү ухнай гоожохын, мүн газар шоройе агаараар хангахын тула эдэ стаканнуудай оёорто хэдэн жаахан нүхэ соолон гаргаха хэрэгтэй. Дулаасуулагдаһан хибэдэһэ гү, али элһэ хайрсагай оёорто адхаад. дээрэнь үрэһэтэй стаканнуудаа табихат. Стакан бүхэн соо 2 үрэнэ 1,5—2 сантиметр гүнзэгыгөөр һуулгадаг юм. Хайрсагаа пленкоор гү, али шэлээр хабхаглан хушаад, дулаан газарта табижархихат.

Газар дороһоо рассадын эшэхэнүүдэй бултайхатай адли плёнкоёо, шэлээ абажа, хайрсагаа наратай дулаан газарта хэдэн үдэр соо байлгаха хэрэгтэй. Тингэхэ үедөө байра соохи температура 13—16 градусһаа халуун байха ёһогүй. Юундэб гэхэдэ, энээнһээ дулаан байхада, рассада үлүү ута болотороо ургадаг, дулаанда дуратай, үнэжэгэн болошодог юм.

Рассадын хойноһоо һайн харуулһан хэрэгтэй. Газарайнь хатахатай адли уһалжа байдаг юм. Минеральна үтэгжүүлгэ оруулхаяа мартаха хэрэгтүй. 10 литр уһан дээрэ 2 бага халбага аммиачна селитрэ, томо халбага суперфосфат, нэгэ халбага модоной үнэнэ нэмэжэ, һайса худхаад, рассадын газарые уһалхат. Түрүүшын нэмэлтэ тэжээл 2-дохи набшаһанай ургахатай сасуу оруулаарайгты. Удаадахи үтэгжүүлгэ рассадые хүрьһэндэ һуулгахаһаа долоон хоног урид оруулагдаха ёһотой.

Рассада һуулгахын урда (3 недели урид) парник гү, али теплицэеэ бэлдэхэт. Шэбхэеэ халаахаһаа гадна хүрьһэеэ һайса худхаха хэрэгтэй. Тингэхэдээ нимэ 5 хубиһаа бүридэһэн хүрьһэн байха ёһотой: 3 хуби огородой газар, 1 хуби шэбхэ, 1 хуби элһэн.

Долоон хоногой үлөөд байхада, парник соохи хүрьһэеэ дахин худхажа, 30 сантиметр диаметртэй хонхосогуудые хэжэрхихэт. Тиихэдээ хонхосог бүхэн соогоо нэгэ хүрээ шэбхэ нэмэхэ хэрэгтэй. Һайса худхаһанай һүүлээр бүлеэн уһаар уһалаад, парнигаа хушажархихат.

Хүсэд дулаарһан хоннонюнь соо, 4—5 набшаһатай болоһон рассадаяа хүрьһэндэ һуулгадаг. Тиихэдээ эшэхэнүүдэй хоорондохи зай 70—80 сантиметрһээ бага бэшэ байха ёһотой. Рассадаяа һуулгаад, бүлеэн уһаар хүрьһэнэй һайса дэбтэтэрнь уһалха юм. Һүүлээрнь парнигаа пленкоор хушажархихат. Хэрбээ наратай халуун үдэрнүүдэй байбал, 7—10 үдэрэй туршада һүүдэрлэн хушажа байха хэрэгтэй.

5-дахи набшаһанай һүүлээр рассадын дээшээ ургахагүйн тула дээдэ тээхи үзүүрыень шэмхүүрдэжэ хаяхат. Тингэхэдэ рассада хажуушаа ургажа эхилдэг. Хажуу бэеын һалааануудай гараһаар 2—3 недели үнгэрөөд байхада, эгээн бүхэ, һайнуудыень үлөөгөөд, бусад һалаахануудыень абаха, хаяха хэрэгтэй. Хажуушаа ургаһан ута һалааануудые хэрээһэлэн татаха юм.

Дулаан үдэр болоходо, зүгынүүдэй ерэжэ, дыни, арбузай сэсэгүүдые үрэжүүлхын тула парнигаа нээгээд байдагби. Һүниндөө заатагүй хааха хэрэгтэй ааб даа. Хэрбээ сэсэгүүдэй эртээр, газаа үшөө һэрюун байхада, бин болоҳоо һаань, өөһэдөө искусственна аргаар үрэжүүлхэ болонот.

Дынинн, арбузай рассадые саг үргэлжэ, ехээр уһалхада туһатай байдаг. Теэд эшэхэнүүдыень норгожо болохогүй. Аяма халуун үдэртэ парнигаа нээжэ, сэбэр агаар оруулха, һайнаар уһалха хэрэгтэй. Тиигэхэ үедөө рэхэгүйн ха юм. Теплицэ рээ изобсо сүршэхэт.

Дыни болон нэй томо жүүртэй монуудыень гөөд, бусад тэйнь хаяха хэрэгтэй. Үргажа гаранууд дээрэ лоҳоной һаанай үзүүрыень ты. Гол үргахагүйн үзүүрнүүдэ ха хэрэгтэй.

Грецкэ болоҳоной талатайгаа жүүлгэ орхитэй. 100 хүнэг үхэр 400 грамм литр модо нэмэлтэ тө

Дыни, эхилхэтэй жэл орууулаа парнигаа нэ оруулхые дэб гэхэдээ ехээр уһалхаа нууд хахаа Арбуз. ды тэнь шаа али хабта үгэхэ шу

Л.

БУРЯТИЯ
мүнөөдэрэй номерто

Үглөөдэр — Загаһашанай үдэр. «Загаһашан загаһашандаа үнинэй дурагүй юм» — В. Цыдыповэй статья.

Манай айлшад. «Хитад эд барааа элбэгээр» — Е. Бутаковагай мэдээсэл.

«Байгаалиин баялигуудые баримталан һураха» — Д. Коркиной мэдээсэл.

Уншагшадай өөрэгүүдэй шэнжэлэл. «Салиннаа салин хүрэтэр» — Л. Бутаковагай статья.

Уншагша бодомжолно, арсалдана, дурадхана. «Пивэ, бурхан, бусад тухай» — Д. Дашинимаевай бэшэг.

Манай хөөрэлдөөн. «Кооперацн далижаха гү?» — Буркоопсоюзай правленийн түрүүлэгшэ Л. А. Бляхертай А. Климовэй хэһэн хөөрэлдөөн.

Мэдээсэлнүүд, соносхолнууд.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ:
ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо) РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э., ЦЫРЕНДЫЛЫКОВ Б. Ц.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэл болон редакцийн ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000, Улаан-Удэ, Калинин-швилийн үйлсэ, 23. «Буряад үнэн» газетын редакци

Редакцийн телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный — 2-54-54, редакторай орлогшонорой — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарийн—2-50-52, секретариадай—2-66-76, таһагууд: соведүүдэй хүдэлмэрийн ба нийтын эмхинүүдэй —2-34-05 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; 2-67-81 олонитын хүдэлмэрийн ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; коммерческэ—2-35-84; корректорнуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй (выпускающинуудай)—2-35-95, манай корреспондентнууд: Баргажанда—91-1-44, Закаменскда—31-61, Агинскда—3-45-94.
Буряад Республикын Министрнүүдэй Соведэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-54-54, касса—2-56-62.

Газета жэлдэ 260 дахин гарана
Хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй
Газетын индекс 50901, тираж [illegible]
Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 23.40.

Буряад Республикын Хэблэлэй ба элүүлдэ мэдээсэлгын министерствын республиканска типографида газета барлагдана хэблэгдэбэ.
Директорэйнь телефон 2-50-45